

MEĐUNARODNI DAN HOLOKAUSTA

Ujedinjene nacije su 2005. godine donele rezoluciju kojom se 27. januar proglašava za Dan Holokausta u spomen na jevrejske žrtve koje su stradale tokom Dugog svetskog rata. Tog dana, Crvena armija, oslobodila je jedan od najmonstruoznijih logora, Aušvic – Birkenau. U tekstu koji sledi ukratko ćemo vas obavestiti kako je obeležen Dan Holokausta u državama bivše Jugoslavije.

Srbija

Piše Nenad Fogel, JOZ

Centralna državna manifestacija obeležavanja Međunarodnog dana sećanja na žrtve Holokausta održana je ispred Spomenika žrtvama genocida u Drugom svetskom ratu na Starom sajmištu u Beogradu. Ceremonijom polaganja venaca ispred spomenika započela je komemoracija stradalim Jevrejima, Romima i Srbima u logoru Staro sajmište. U ime Saveza jevrejskih opština Srbije, venac su položili predsednik Aleksandar Nećak i sekretar Saveza Danijela Danon. Vence su između ostalih položili i ambasador Izraela u Beogradu Artur Kol i stalni zamenik ambasadora Nemačke Hans Ulrich Sidbek. U prisustvu predstavnika jevrejskih opština Zemuna i Beograda, preživelih Holokausta, brojnih zvanica i građana, u ime Vlade Republike Srbije prisutnima se obratio ministar rada i socijalne politike gospodin **Rasim Ljajić**. U okviru umetničkog programa, u realizaciji Kulturno-prosvetne zajednice Srbije, nastupio je dramski umetnik Nebojša Dugalić i hor muzičke škole Josip Slavenski.

Drugi deo zvaničnog programa manifestacije je održan ispred spomen ploče na nekadašnjoj lokaciji sabirnog logora za Jevreje „Topovske šupe“. Posle molitve koju je rabin održao za sve postradale, prisutnima se u ime Saveza jevrejskih opština Srbije obratio predsednik Aleksandar Nećak. Polaganjem venaca ispod spomen ploče završen je prepodnevni program.

U okviru *državnog programa* obeležavanja Međunarodnog dana sećanja na žrtve Holokausta u nedelju 30. januara održan je *seminar* na kome je predstavljena knjiga „Pravednici među narodima – Srbija“ u izdanju Jevrejske opštine Zemun.

Hrvatska

Nacional – on line

Holokaust označava 12 godina nacističkoga progona Židova u kojem je smrtno stradalo između 5,5 i 6 milijuna pripadnika toga naroda, istaknuto je na obilježavanju u zagrebačkoj Sinagogi.

Židovska općina Zagreb i Židovska vjerska zajednica Bet Israel obilježavaju svake godine UN-ov međunarodni Dan sjećanja na Holokaust, s osnovnom porukom da se takvo zlo više nikada, nikome, nigdje ne dogodi.

Obilježavanje je praćeno adekvatnim kulturno-umjetničkim programima, uz učešće visokodostojnika iz političkog života Hrvatske.

Predsjednik Republike Hrvatske **Ivo Josipović** uputio je poruku u kojoj navodi da nas "Međunarodni dan sjećanja na žrtve holokausta i zločina protiv čovječnosti ponovno podsjeća na strašan zločin genocida nad židovskim narodom tijekom Drugog svjetskog rata".

Nastavak na 3. strani

Bilten Udruženja useljenika iz
bivše Jugoslavije u Izraelu

Godina 59
Broj 1 januar/februar 2011.

POB 2705
61026 Tel Aviv, Israel
Telefoni: 0503 556 841
0503 556 842

E-mail hitahdut@gmail.com

REDAKCIJA

Glavni urednik Milan Fogel
e-mail milan.fogel@gmail.com

Urednik hebrejske strane
Moše Ben Šahar
e-mail bensha1@gmail.com

Članovi redakcije:

Avraham Atijas, Miriam Aviezer
Ivica Čerešnješ, Višnja Kern,
Dušan Mihalek

Saradnici u ovom broju Mosta:
Višnja Kern, Ivica Čerešnješ,
Miriam Aviezer, Cvi Loker,
Miri Derman, Nenad Fogel,
Gonda Izrael, Boaz Givon,
Krinka Vidaković-Petrov,
Avraham Atijas, Gideon Levi,
Alma Ferhat, Aleksandar Nećak,
Moše Ben Šahar, Efraim Zurof,
Milivoj Dretar, Žarka Radoja,
Špicer Milan, Pesah Mojkan,
Adisa Bašić, Mišo Altarac,
Edit Gaon, Dina Katan BenCion,
Milan Fogel...

**Pozivamo čitaoce Mosta iz Areca i
inostranstva da nam šalju
tekstove o dešavanjima u vašoj
sredini (prilozi se ne honorarišu).
Molimo vas da svoje priloge za
sledeći Most pošaljete, ako je
moguće, elektronskom poštom do
31. marta 2011. godine.**

TRAŽI SE...

...Helena ili Hela, Ela Rot

Konzularno odeljenje francuske ambasade u Izraelu zamolilo je da pomognemo u traženju nekad male devojčice za koju se pretpostavlja da se nalazi u Arcu. Za njom traga i jedan rođak, Izraelac, koji je celu priču otkrio prilikom obilaska muzeja u Atlitu. Pod nazivom *Pomozite*, u Jevrejskom pregledu iz Beograda navedeni su sledeći podaci:

Helena je rođena 24. novembra 1933. Poslednje što se o njoj zna jeste da je bila u Kladovu sa roditeljima **Aleksandrom i Margaritom Rot**. Moguće da su je oni u teškim vremenima poverili nekom na čuvanje i da je i danas živa.

Takođe rođaci "male" devojčice veruju da bi im od pomoći bili i podaci o **Hugu Levingeru** iz Beograda, koji je 1940. stanovao u Dakanskoj ulici br 23.

Ukoliko imate neka saznanja o traženim osobama, molimo da nam javite.

PIŠU NAM:

H V A L A!

DA LI PLATITI RAČUN ZA NEUTROŠENU VODUU?

U Cfatu, u zgradi sa 8 spratova i oko 80 stanova, žive Erna i Mišo Altarac. Pre 18 godina kada su napustili Sarajevo i uselili se u Arc dobili su jedan manji stan od Sohnuta. U zgradi su živeli uglavnom stariji ljudi i deo onih koji su zbog materijalnog stanja dobili stan od Amigura. Pre izvesnog vremena u Cfatu je otvoreno odeljenje Medicinskog fakulteta. Ne ulazeći u to kako su dobili baš tu zgradu za studentske potrebe, i smestili svoje kancelarije u prizemlju zgrade, tek, većina stanara je iseljena iz zgrade. U zgradi je ostalo 22 porodice, da kažemo starosedelaca. U svakoj zgradi dešavaju se razni kvarovi, pa ponekad pukne i vodovodna cev. Ali, ako se to desi između glavnog vodomera i pojedinačnih vodomera stanara, onda svi stanari zajednički plaćaju isurelu vodu. To se prošle godine dogodilo i stanarima u pomenutoj zgradi. U dva obračunska perioda dobili su račun na skoro 12,000 šekela. Erna i Mišo Altarac obratili su se rukovodstvu HOJ i zatražili pomoć. Odmah su se angažovali Moše Ben Šahar, Miriam Aviezer i Rahel Malina. Sve ovo pišemo da pokažemo da još uvek postoji ljudska solidarnost i razumevanje za one starije i ne baš dobrog imovinskog stanja. U Amiguru su shvatili situaciju i uskoro je Amigur preuzeo na sebe da plati preveliki račun. Erna i Mišo Altarac, u svoje ime i ime svih stanara, najtoplije su se zahvalili HOJ na pomoći.

MEĐUNARODNI DAN HOLOKAUSTA

Nastavak sa prve strane

"Na današnji dan sjećamo se i svih žrtava zločina nad židovskom narodom u Hrvatskoj počinjenih od strane ustaškog režima. Zbog svih žrtava holokausta, ali i svih žrtava zločina protiv čovječnosti u povijesti, a osobito u dvadesetom stoljeću, naša je dužnost da obrazujemo današnje mlade generacije o povijesti holokausta i zločina protiv čovječnosti, ali i da ih odgajamo u duhu mira i istinske tolerancije" istakao je predsjednik Republike Hrvatske Josipović. U Zagrebu je od 25. do 27. siječnja održan seminar za učitelje i nastavnike povijesti o strategiji učenja i poučavanja o Holokaustu. Na seminaru je, između ostalih, govorio dr Ivo Goldstein, profesor suvremene povijesti zagrebačkog Filozofskog fakulteta i tom prilikom rekao kako je nastanak NDH, odnosno vladavina ustaškog režima Ante Pavelića, bio presudan čimbenik koji je omogućio da se u Hrvatskoj dogodi Holokaust.

Slovenija

Izvor "Delo" i lokalne novine

Slovenska vlada od 2008. godine zvanično obeležava Dan Holokausta. Tako je bilo i ove godine; u više gradova Slovenije prigodnim manifestacijama podsetilo se na strašno vreme u kome su stradali Jevreji, a i drugi narodi, jer nisu po nacističkim merilima pripadali čistoj rasi. U Ljubljani je na prigodnom skupu govorio ministar spoljnih poslova Slovenije Samuel Žbogar i državni sekretar MZZ Dragoljuba Benčina. Govornici su otvoreno spomenuli da su i u Sloveniji za vreme rata Jevreji doživeli sličnu sudbinu kao i u Nemačkoj.

U ljubljanskom centru kulture Šiška, između ostalih, govorila je Ministarka unutrašnjih poslova Katarina Kresar. Ona je naglasila da je tragična prošlost lekcija za budućnost. Katarina Kresar se osvrnula i na današnje stanje u Sloveniji, što su ponovili i neki drugi učesnici skupa posle nje, da se u uslovima trenutne krize sve češće u društvu suočavamo sa pojavama netolerancije.

U Mariboru je održana prigodna svečanost u Kulturnom centru Sinagoga, na kojoj se govorilo i o oslobađanju logora Aušvic-Birkenau od strane Crvene armije.

Žrtvama Holokausta su se poklonili i u Murskoj Soboti. Povodom Dana Holokausta u Lendavi su učenici devetih razreda dvojezične škole sa

učiteljicom Magdalenom Bohnec pripremili program koji je izveden u sinagogi. Posebno su evocirane uspomene na lendavske Jevreje. Od oko 250 Jevreja, koliko je između dva rata živelo u Lendavi, 120 je odvedeno u Aušvic. Samo dvojica Jevreja su preživela strahote logora.

Bosna i Hercegovina

Agencija FENA

Institucije u BiH su po prvi put zvanično obeležile 27. januar, Međunarodni dan sećanja na Holokaust. Istovremeno su državne institucije pokrovitelj manifestacija Jevrejske zajednice BiH. Publicista i istraživač Jevrejske zajednice u BiH, Eli Tauber, najavio je dve promocije knjige o Holokaustu i predavanje prof. Muhameda Mešića iz Beča o genocidu.

Drugi događaj je organizovan u saradnji sa Istorijskim arhivom Sarajevo. Radi se o izložbi antisemitskih plakata iz Drugog svetskog rata, pod nazivom "Sećanje na Holokaust".

SARAJEVO, MOSTAR - U svijetu se i danas dešavaju pojave poput neonacizma, rasizma i stradanja, a iz prošlosti se mora izvući pouka da se stravični zločini više nikad ne ponove.

Ovo je rekla predsjednica Jevrejske opštine Mostar Erna Danon-Kipra povodom obilježavanja Međunarodnog dana sjećanja na žrtve holokausta, u kojem su nacisti ubili između devet miliona i jedanaest miliona ljudi, od čega šest miliona Jevreja.

Predstavnici Gradske uprave i Gradskog vijeća Mostara su juče, povodom obilježavanja ovog dana, položili vijenac i zapalili svijeću na jevrejskom groblju u Mostaru.

U Jevrejskoj opštini u Sarajevu u četvrtak je održana komemoracija žrtvama holokausta i obraćanje predsjednika Jevrejske opštine Borisa Kožemjakina, a pored ostalih sadržaja, najavljeno je i prikazivanje filma o logoru "Jasenovac" te promocija knjige "Pisma Haimu Altarcu iz koncentracionih logora u Drugom svjetskom ratu", te izložba "Logori u kojima su stradali Jevreji BiH".

Makedonija

Makednoska štampa je posvetila dosta prostora podsećanju na žrtve Holokausta i deportovanje Jevreja Makedonije u logor Treblinka. Danas u Makedoniji živi oko 200 Jevreja i to uglavnom u Skopju, i nekolicina u Štipu i Bitolju (za druge gradove nemamo podatke).

Danilo Kocevski piše o jevrejskim dućanima i doprinosu jevrejskog življa glavnom gradu Makedonije. Istaknuto mesto zauzela je priča o Haimu i Solomonu Aoresti. U štampi je takođe objavljeno da su predsjednici Njemačke i Poljske Kristijan Vulf i Bronjislav Komorovski posjetili najveći nacistički koncentracioni logor "Aušvic" na jugu Poljske, zajedno sa preživjelim logorašima i mladim Poljacima i Nijemcima.

IZ RADNOG DNEVNIKA KOMISIJE ZA RAD SA USTANOVAMA, INOSTRANSTVOM I REALIZACIJU PROJEKATA

Komisiju vodi **MIRIAM AVIEZER**

Najviše se ljudi obračaju po pitanju imovine i traganjem za podacima o svojim precima. Kad je pitanje složeno Miriam poziva osobu kod sebe gde zajedno tragaju po raznim dokumentima. U tu svrhu prikupila je razne spiskove koje ovde navodimo kako bi zainteresirani mogli da ih koriste.

ŽRTVE JASENOVCA I STARE GRADIŠKE poimenični spisak sa osnovnim podacima stradalih. **JEVREJI SLOVENIJE, UGLAVNOM IZ MURSKO-SOBOTE, KOJI SU STRADALI U AUSCHWITZU ILI DEPORTIRANI U DRUGOM PRAVCU.** dobiveno od

Judovske skupnosti u Ljubljani
SPISAK JEVREJA KRAGUJEVCA I NJIHOVA SUDBINA, spisak sačinio Staniša Brkić
JEVREJI SOMBORA KOJI SE NISU VRATILI NAKON DEPORTACIJE, iz arhive JOINT-a
PORODICA MONTILJO IZ SARAJEVA I NJIHOVA SUDBINA, poklon porodice Montiljo
POPIS JEVREJSKE DJECE ROĐENE OD 1929. do 1946. U SARAJEVU izvor Jevrejski Muzej Beograd
SPISAK DECE KOJA SU BILA U DOMU ZA JEVREJSKU SIROČAD U BEOGRADU sa njihovim adresama u Izraelu

SPISAK JEVREJA ZEMUNA I BIOGRAFSKI PODACI JEVREJA KOJI SU ŽIVELI U ZEMUNU, iz knjige Danila Fogela, Jevrejska zajednica u Zemunu
ŽIVOT I SUDBINA JEVREJA VARAŽDINA, iz knjige Tragom židovske povijesti i kulture u Varaždinu u izdanju Gradskog muzeja Varaždin

ŽIDOVI U KOPRIVNICI, u izdanju Muzeja grada Koprivnice sa biografskim podacima i sudbinom Jevreja Koprivnice.

SPISAK JEVREJA KOJI SU NAŠLI UTOČIŠĆE U GRADIĆU APRICA. Materijal je prikupio Alan Poletti iz New Zealand-a. Primljeno od Dan Blaua iz Jerusalema

Ovo su samo spiskovi koji se nalaze "pri ruci", kod Miriam, koja može da pronadje podatke i iz drugih izvora, Jad Vašem, Muzej u Beogradu, Dokumentarni centar u Zagrebu itd.

Miriam će rado pomoći svakom našem članu. Možete joj se obratiti pismom na, Shimon ben Zvi 5, 53630 Givatayim ili na E -mail samiryam@zahav.net.il - ne telefonom.

ZASLUŽENA SPOMENICA

**Dr.LAVOSLAV
KALDELBURG**

Piše Cvi Loker

Upravo sam primio "Spomenicu" koja je izdata povod 100 – godišnjice rođenja dr Lavoslava Kaldelburga, dugogodišnjeg predsednika Saveza jevrejskih opština Jugoslavije. Autor je sad već pokojna Lucija Petrović, a knjiga je objavljena 2010. u izdanju Saveza jevrejskih opština Srbije. Obradovao sam se kada sam primio knjigu; da su me pozvali rado bih dao prilog o našem dugogodišnjem prijateljstvu.

No, ovo je možda prilika da javim zainteresovanima da sam u novo izdanje "Encyclopedia Judaica" uveo odrednicu o Laci. U lepoj brošuri su se potkrale dve faktografske greške koje valja ispraviti. Na strani 18 u fusnoti 3 piše da je Laci bio član, čak i predsednik organizacije jevrejske omladine Vinkovaca, koja se zvala "Herut" (hebrejski Sloboda), kao što su tada davani simbolički nazivi za takva udruženja, na primer "Jarden" u Splitu. To nema veze sa revizionističkom partijom. U to vreme toga još nije bilo u zemlji, a sam Jabotinsky, iako protivnik Weizmanove politike, služio je potpredsednikom Svetske cionističke organizacije. Tek posle njegovog istupa, početkom 1930-tih godina, osnovao je tzv. Novu cionističku organizaciju i onda se "njegova" omladina zvala "Betar" s centrom u Novom Sadu. Taj pokret je postojao u većim gradovima, ali do Vinkovaca nisu stigli. Uostalom, sumnjam da bi Laci pristao na pripadnost toj desničarskoj grupi. Zbrka potiče od činjenice da se revizionistička partija u Knesetu zvala Herut, što je usledilo tridesetak godina kasnije u Izraelu.

Drugi nespornost tiče me se lično. Na strani 69 navodi se da sam u jednom predavanju, održanom 1948. godine, spomenuo diskusiji o budućnosti jugoslovenskog jevrejstva, ne izrazivši lično gledište. Ni do sada ne znam koja će teza prevladati. Bez sumnje u sporu između Albija (prof. Albert Weiss, prvi posleratni predsednik Saveza) i dr Cvi Rotema u Izraelu preovlađuje Albijeva teza kontinuiteta. Dokazano je da su Albi i njegovi naslednici u Beogradu bili u pravu. Ostaje, ipak, još uvek otvoreno pitanje u smislu istorijskog pojma "de longue duree" daljeg održavanja saveza, pogotovo s centrima rasparčane Jugoslavije (Zagreb, Ljubljana, Sarajevo i Skoplje). No, to je odista akademsko pitanje koje treba prepustiti istoričarima budućih pokoljenja.

U svakom slučaju, zaslugom, isprva timom Albi/Laci, a tokom decenija nakon Albijeve smrti, marljivim i istovremeno inteligentnim postupcima Lacia, i danas postoji Savez jevrejskih opština Srbije, koji je prebrodio razne teškoće, uključujući i period neopravdanog bombardovanja Beograda. Ovaj spomenik je dostojna potvrda Lacieve uloge u tom pozitivnom pokretu.

PUT U JEVREJSKO NASLIJEĐE

Piše Ivica Čerešnješ

Projekat "Journey into the Jewish Heritage" u organizaciji Zalman Shazar Center for Jewish History" obučava grupe izraelskih studenata raznih akademskih polja i šalje ih širom sveta da dokumentiraju naslijeđe jevrejskih zajednica i mjesta koje nestaju. Misija u Sarajevu je bila trinaesta po redu. Website projekta sadrži kratke filmove, fotografije, tekstove koji sumiraju rad na dokumentiranju desetak jevrejskih zajednica u Evropi i Aziji.

U ljeto 2010. delegacija od 32 studenta i tri člana tima krenula je da dokumentira jevrejska mjesta u Sarajevu i okolini.

Delegacija je dokumentirala sinagoge, staro Jevrejsko groblje i intervjuirala više članova zajednice. Studenti su takođe radili i u nekoliko manjih gradova: Travniku, Zenici i Žepču. U pripremanju programa učestvovali su i stručnjaci iz Izraela, održavši im cijelu seriju predavanja o raznim aspektima onog sa čime će se sresti tokom boravka u Bosni i Sarajevu – dr Mia Rajner, dr Eliezer Papo, dr Eyal Gino i drugi, među kojima je bio i autor ovog teksta, arhitekta Ivica Čerešnješ, koji se pridružio grupi krajem njihovog boravka u Sarajevu, a pomogao je i u finalnom uobličavanju za prezentaciju.

Cilj je bio formirati arhivu arhitektonskih objekata sa njihovom virtualnom rekonstrukcijom nadgrobnih spomenika, judaice, bibliotekskog fonda, kao i usmenih svedočenja o životu unutar zajednice. U sklopu projekta je i saradnja sa lokalnim studentima koji se uključuju u timove, rade i na taj način upoznaju jevrejsku zajednicu o čijem postojanju i istoriji najčešće imaju vrlo ograničena saznanja. Na prezentaciji urađenog projekta, 27. decembra 2010. u Centru Beth Avi Chai, u Jerusalimu, okupilo se vrlo šaroliko društvo posjetilaca: kolege, nastavnici sa univerziteta, predstavnici medija, a naročito je bio velik broj olimaa, svih generacija, porijeklom iz Bosne. Projekat je urađen stručno, ali sa dosta emocija, tako da je među olimima rijetko ko iz Centra izašao suhih očiju. Susret sa mjestima na kojima su proveli mladost i za koje ih vežu lične i porodične uspomene, mnoge je navelo da pri izlasku izjave da će već ovog ljeta otići da sva ta mjesta i lično posjete.

Osećati se kao kod kuće!

Stomatološka ordinacija vrhunskog kvaliteta

Komunikacija i na srpskom/hrvatskom jeziku

Dr Noa Sebag (Lidija)

Smilansky 40, **Rishon Le Zion**

03-9687212

doc.noa@gmai

Milan Fogel

Nije mi ništa teže, nego kad pišem o istim temama nanovo. Ali, nemam izbora. Uprava HOJ je, sa finansijskog aspekta, uspešno završila prethodnu godinu; HOJ više nema dugova iz prethodnih godina, nismo više u minusu. Mogli bi smo reći da je i ukupna aktivnost Hitahduta bila uspešna. Niz predavanja, izleta, socijalna komisija nije sedela skrštenih ruku, Most je po kvantitetu (broju stranica) brzo dostigao, pa i prestigao izdanja iz prethodnih godina, a sada su pred upravom novi zadaci. No, tako je to u životu, za svaku aktivnost, pored dobre želje, potrebne su i pare. Svi primaoci Mosta su uz poslednji broj dobili štampanu uplatnicu, ali je loše vreme – u većem delu bivše Jugoslavije još uvek pada sneg – mnoge omelo da trknu do pošte i uplate članarinu. Ne morate da žurite! Ako već do sad niste uplatili članiranu, pokušajte to da uradite ovih dana.

Jedan od najvećih problema je i dalje na tapetu. Nemamo podmladak. Nema mladih ljudi koji će nastaviti ili raditi još bolje nego mi. Javite se, pišite za Most, pišite o aktivnostima koje biste želeli da vidite u našem programu, vrata Hitahduta su otvorena za sve dobronamerne. Možda je problem u nama? Pišite i o tome, dajte da zajednički dođemo do najboljih rešenja. Samo vas jednu stvar molim, zaboravite podele, zaboravite ko je iz koje republike bivše Jugoslavije došao u Arc. Takve podele nam nisu potrebne; znamo dokle je to dovelo, a ovde smo, bar u tom smislu, svi jednaki.

ČESTITAMO!

...llani i Moše Ben Šaharu rođenje prvog unuka, Liama, na radost njegovim roditeljima!

... Zlati i Dušku Mihaleku, rođenje petog unuka, Arijela, na radost roditeljima i mnogobrojnoj porodici!

Pomen žrtvama racije u Novom Sadu

I pored bojkota Bačke eparhije Srpske pravoslavne crkve, u Novom Sadu je održan pomen žrtvama novosadske racije iz 1942. godine

Agencija: *Beta*

Racija je u Novom Sadu trajala od 21. do 23. januara 1942. godine, a mađarska okupatorska vojska je za tu svrhu formirala 240 patrola, koje su pretresale kuće, legitimisale i odvodile Novosađane u zgradu sadašnjeg Sokolskog doma. Više od 1.300 stanovnika, prema nekim drugim izvorima i do 4.000 građana, Novog Sada odatle je odvedeno na novosadsku plažu Strand, gde su ubijani i bacani pod led smrznutog Dunava. Među ubijenima, većinom Jevreja, bilo je i 168 maloletnika.

Gradonačelnik Novog Sada Igor Pavličić rekao je na pomenu žrtvama: "Ne smeju se zaboraviti zločini kada god da su počinjeni, niti se smeju oprostiti, posebno u multietničkim i više-nacionalnim sredinama kao što je naša", poručio je Pavličić građanima okupljenim na Keju žrtava racije.

Vence na spomenik žrtava racije položili su Igor Pavličić, predsednik Skupštine Vojvodine Šandor Egereši, ambasador Izraela Artur Kol, delegacije Jevrejske opštine Novi Sad, Saveza jevrejskih opština Srbije, Matice romske, SUBNOR-a, Vojske Srbije i potomci žrtava racije. Predstavnici Srpske pravoslavne crkve nisu prisustvovali pomenu zbog, kako su naveli, "nepoštovanja dogovora o načinu molitvenog obeležavanja, prećutnog ukidanja Komisije za obeležavanje i jednostranog menjanja datuma podsećanja na Novosadsku raciju".

Kabinet novosadskog gradonačelnika ranije je saopštio da im nisu jasni razlozi koje je Eparhija bačka navela, jer se obeležavanje organizuje na identičan način svake godine, pa i ove, a sadašnja gradska vlast nije nijednim svojim postupkom dala povod za takvu odluku.

ZUROF OSLOBOĐEN OPTUŽBE

Agencija *SRNA*

Posle samo pet minuta rasprave, po tužbi nacističkog zločinca Šandora Kepira, predsedavajući Okružnog suda u Budimpešti, Viktor Vadaš, doneo je oslobađajuću presudu za Efraima Zurofa, direktora jerusalimskog Centra "Simon Vizental".

U prošlom broju Mosta pisali smo da je Zurof izjavio da će se pojaviti na sudu u Budimpešti, što je on i učinio. Međutim, tužilac Kepira se nije pojavio i time olakšao posao sudiji. Zurof je u mađarskoj štampi označio Kepira kao "moralnog monstruma Holokausta", zbog čega ga je Kepira tužio sudu. Kepiro je učestvovao u lividaciji više hiljada Jevreja, Srba i drugih nacionalnosti u "Novosadskoj raciji" 1942. godine.

"Tako sam ga nazvao, jer je u to vreme, 1942. godine, Kepira već bio pravnik po zanimanju i kao takav morao je da zna da je racija zločin, ali je ipak pristao da učestvuje u njoj", izjavio je Zurof novinarima u Novom Sadu.

Tužilaštvo u Mađarskoj još uvek nije odlučilo da li će podići optužnicu protiv Kepira, iako raspolaže sa svim dokumentima koja dokazuju njegov zločinački poduhvat. Kepira ima 96 godina.

Efraima Zurofa smatraju poslednjim lovcem na naciste.

Ustaše opet na delu: Održana misa za Pavelića

Index.hr VESTI On Line

U centru Zagreba, u bazilici Srca Isusovog u Palmotićevoj ulici, i ove je godine održana misa zadušnica za ustaškog zločinca Antu Pavelića. Misu za poglavnika NDH, koga neki smatraju ljubimcem katoličke crkve, služili su Isusovci Vjekoslav Lasić i Stanislav Kos.

Kos je u svojoj propovedi zločinca Pavelića nazvao "uglednikom koji je podneo žrtvu za sve nas (Hrvate)". Lasić, poznat po svojim zadržim ustaškim stavovima, sve je okupljene pozvao na molitvu ne samo za Pavelića, već i za njegovog koljača Juru Francetića, koga je nazvao "krilnikom koji je poginuo za Hrvatsku".

Međunarodna konferencija u Jad Vašem u

Piše dr. Krinka Vidaković - Petrov

Konferencija "Skrivanje, zaštita i pozajmljivanje identiteta kao putevi spasavanja za vreme Holokausta", održana u Jad Vašemu 19 - 21 decembra 2010. okupila je učesnike iz više zemalja: Izraela, Velike Britanije, Poljske, Nemačke, Nigerije, SAD, Kanade, Francuske, Grčke, Austrije, Mađarske i Srbije. Učesnike je najpre pozdravila Bela Guterman, direktorka Međunarodnog instituta za istraživanje Holokausta u Jerusalimu, koji je i organizovao skup, a potom ga je otvorio Avner Šalev, predsednik uprave Jad Vašema. Tom prilikom Krinka Vidaković Petrov uručila je Avneru Šalevu, najnoviju knjigu u izdanju JOZ "Pravednici među narodima – Srbija", autora iz Izraela i Srbije, objavljenu na engleskom jeziku. Uvodno predavanje dao je Dan Mihman, glavni istoričar u Jad Vašemu i profesor na Univerzitetu Bar-Ilan.

Glavne pod teme na ovom skupu bile su sledeće: strategije spasavanja, motivacije onih koji su spasavali i odgovori spasenih, pokušaji spasavanja i njihov neuspeh, deca i žene koje su ih čuvala, kulturni aspekti skrivanja, intimnost između spasilaca i spasenih, pozajmljeni identiteti, skrivanje u raznovrsnim okolnostima, lovci na glave za pare i spasioci pred sudovima. Pod teme same po sebi ukazuju na potrebu i današnje nastojanje da se Holokaust sagleda iz raznih uglova i višestrukih perspektiva da bi se ovaj ključni i najtragičniji događaj u istoriji Jevreja sagledao u punoj složenosti i sa sluhom ne samo za objektivne činjenice, nego i za motivacije, psihološki aspekt i subjektivne elemente spasilaca i s p a s e n i h .

U tom smislu bila su veoma zanimljiva predavanja Dana Mihmana s naslovom "Dalje od 'Pravednika među narodima' i 'altruizma'" i poznatog stručnjaka za Holokaust, Boba Mora iz Velike Britanije, koji je govorio o "strukturama spasavanja" i ključnim determinantama načina na koji su ljudi preživeli Holokaust u Zapadnoj Evropi. Sudeći po temama referata, u pristupu Holokaustu sve se više otvaraju perspektive filozofskog, psihološkog i kulturološkog istraživanja. Na to ukazuju teme kao što su moralni profil spasilaca, društvena i emotivna dinamika prelaska u drugu veru radi spasavanja, subjektivni problemi prilikom preuzimanja fiktivnog identiteta i sl. Takođe se sve

više pažnje obraća na ulogu žena i ženskih 'mreža' u spasavanju ljudi, a naročito dece.

Na skupu se najviše govorilo o Jevrejima u Poljskoj, a zatim o prilikama u Antverpu, Galiciji, Volosu, Beču, Francuskoj, Nemačkoj i Mađarskoj. Bila su zastupljena i dva zapažena referata posvećena Holokaustu u Jugoslaviji: Emila Kerenjija i dr. Krinke Vidaković-Petrov.

Naslov Kerenjijevog referata bio je "Jevrejsko iskustvo za vreme Holokausta u Jugoslaviji kroz prizmu pozajmljenih lažnih identiteta i skrivanja". Kerenji se u prvom delu izlaganja zadržao na objašnjenju složenih prilika na području Jugoslavije za vreme rata. Potom je govorio o iskustvu Ženi Lebl iskazanom u njenoj autobiografskoj knjizi "Odjednom drukčija, odjednom druga". Krinka Vidaković-Petrov imala je referat "Holokaust u Jugoslaviji: pitanje identiteta". Ukazavši na sve veći broj knjiga koje sadrže svedočanstva preživelih jugoslovenskih Jevreja, ona je naglasila značaj ovih ličnih narativa za osvetljavanje raznih vidova Holokausta. Posebno je govorila o dve često komplementarne strategije spasavanja – bekstvu u sigurnija mesta i skrivanju – koja se oslanjaju na taktiku pozajmljivanja fiktivnih identiteta. Cilj njenog izlaganja bio je da istraži i uticaj psiholoških, ideoloških i generacijskih parametara na složeno pitanje identiteta za vreme i nakon Holokausta.

ZUROF: PREPRAVLJANJE ISTORIJE

BAJKA O TOME DA SU ZLOČINI KOMUNISTA JEDNAKI ZLOČINIMA NACISTA – UMANJIVANJE VAŽNE ULOGE ISTOČNOEVROPSKIH NACISTIČKIH KOLABORACIONISTA U HOLOKAUSTU

DNEVNIK, Novi Sad

Intervju zapisao Igor Mihaljević / izvod

Centar "Simon Vizental" pozdravio je odluku Evropske komisije da odbije zahteve ministara spoljnih poslova Litvanije, Letonije, Mađarske, Rumunije, Bugarske i Češke za uvođenje "duplog zakona o genocidu", po kome bi negiranje zločina komunističkih režima bilo krivično delo. Tim povodom direktor jerusalimske kancelarije Centra "Simon Vizental" i počasni građanin Novog Sada dr Efraim Zurof rekao je da ova odluka predstavlja prvi konkretan korak Evropske unije protiv aktuelne kampanje postkomunističkih zemalja istočne Evrope, koje žele da nas uvere u "bajku o

tome da su zločini komunista jednaki zločinima nacista i da je Sovjetski savez jednako odgovoran kao nacistička Nemačka za zločine u Drugom svetskom ratu i Holokaustu".

D: Da li je to samo "lep način" da se rehabilituju istočnoevropski nacistički režimi, u momentu kada je antisemitizam u tim zemljama u usponu?

Z: Bez sumnje! To je deo veoma širokog plana, čiji je jedan od ciljeva umanjivanje pažnje prema lokalnim kolaboracionistima.

D: Šta je po vama krunski motiv tih šest zemalja?

Z: One žele da transformišu zemlje ubica u u zemlje žrtava. Da vi imate izbor, kako biste voleli da tretiraju vašu zemlju: kao zemlju ubica ili zemlju žrtava?

D: Zar su istina i gaženje po mrtvima vredni toga?

Z: Istina je nebitna, oni žele da preprave istoriju, relativizuju Holokaust i umanje ga u još jednu od tragedija.

D: Koliko je pošteno istoriju posmatrati kroz prizmu političkog pragmatizma?

Z: Mnoge zemlje to čine, ali je moj posao, i nevladinih organizacija, da se istorija sačuva što tačnijom. Moj posao nije samo da privedem krivce pravdi, nego da krivci ne prepravljaju istoriju i izbrišu svoju krivicu.

NEVEROVATNA GREŠKA?

E – Novine

Predsednik Saveza jevrejskih opština Srbije, Aleksandar Nećak, uputio je u ponedeljak pismo upravi nedavno otvorenog Muzeja narodnog pozorišta, zbog zapanjujuće "greške" kojom je ulica Maršala Birjuzova preimenovana u ulicu Milana Nedića - predsednika kolaboracionističke vlade koja je u logore i zatvore poslala na hiljade Jevreja i političkih neistomišljenika, te donosila rasne zakone i uredbe na teritoriji okupirane Srbije. Zvaničnog objašnjenja za ovu "grešku" još nema. "Sporni deo teksta uklonjen je sa sajta Narodnog pozorišta, očekujemo da će biti zamenjena i legenda sa postavke u Muzeju, a još ne znamo hoće li biti povučen katalog", kaže arhivistkinja Branka Džidić iz Jevrejskog istorijskog muzeja.

Aleksandar Nećak je, između ostalog, napisao: Veoma me je obradovala vest o otvaranju Muzeja

Narodnog pozorišta, na čemu vam iskreno čestitam. Nažalost, moja radost je kratko trajala, sve dok nisam, prelistavajući za tu priliku odštampan katalog, naišao na sledeći navod:

"... u nekadašnjoj Kosmajskoj ulici broj 51 (do skora ul Maršala Birjuzova, odnosno današnjoj Milana Nedića)"??? Sa nevericom sam taj deo teksta pročitao nekoliko puta... Ne usuđujem se ni da pomislim da je ovde možda reč o nevešto zakamufliranom plasiranju u javnost ličnih stavova (rehabilitacija ratnih zločinaca?), koji nemaju veze sa ovom manifestacijom kulture i koji za posledicu mogu imati dezinformacije i uznemirvanje javnosti, da ne govorim o otvaranju nikada potpuno zaceljenih rana i vređanju dostojanstva i uspomene na nevine žrtve. ...Za vreme vladavine Ministarskog saveta na čijem čelu je bio Milan Nedić, Jevrejska zajednica Srbije izgubila je 84% svojih članova, koji su opljačkani, ponižavani, maltretirani, zatvarani, bestijalno mučeni i na kraju deportovani u logore smrti, gde su zverski ubijeni.

POLA VEKA OD SUĐENJA AJHMANU

U Jerusalimu su se 27. januara, povodom Dana Holokausta, okupili oni koji su uspeli da izvedu pred lice pravde jednog od najvećih zločinaca nacističkog rajha; agenti koji su uhvatili Ajhmana, oni koji su vodili istragu, sudili mu, advokati i neki od svedoka na sudskom pretresu. Ajhman je bio arhitekta genocidnog zločina, prema čijem planu je trebalo da se likvidira ukupno jevrejstvo Evrope.

U izraelskoj štampi se ovim povodom govori o vremenu pre suđenja Ajhmanu i odnosu prema preživelim. Naime, pojedini izvestioci tvrde da se do tada na preživele gledalo kao na "slabe žrtve", a da je tek suđenje pokazalo koliko su ti ljudi propatili i preživeli, iako izloženi neviđenoj psihičkoj i fizičkoj torturi.

Ajhman je posle rata pobegao u Argentinu, a uhvaćen je maja 1960. godine. Operacijom je rukovodio Rafi Ejtan, koji je sa drugim agentima ugrao Ajhmana u auto, da bi ga nedelju dana kasnije El Alom prebacili u Izrael.

Ajhman je 1961. osuđen po 15 tačaka optužnice, uključujući zločine protiv čovečnosti i protiv jevrejskog naroda. Zločinac je osuđen na smrt vešanjem. Obešen je godinu dana kasnije, 1962. godine. To je bio jedini slučaj kada je u Izraelu izvršena smrtna kazna.

KEFALOS JE UPLOVIO U LUKU HAIFA 26. DECEMBRA

Porodica Špicer živila je u Bačkoj Palanci. Tu se rodio i autor ovog teksta, Milan Špicer. U prvoj posleratnoj Aliji brodovima Radnik i Kefalos stiglo je u Arec preko 4,000 Jevreja iz bivše Jugoslavije. Milan Špicer se nalazio na Kefalosu i ovo su neka njegova sećanja.

Piše Milan Špicer

Brod je isplovio iz Fiume, danas Rijeka, i trebalo je skoro dve nedelje da stigne u Arec. Kefalos je bio stari brod, nepogodan za prevoz oko 2,500 putnika putnika, a putovanje je trajalo duže nego što je planirano. Na prednjem delu broda nalazili su *repatrijanti* iz Hrvatske, Vojvodine i Beograda, tako su jugoslovenske vlasti nazivale Jevreje kojima je bilo dozvoljeno iseljavanje u Izrael, a u zadnjem delu broda bili su preživeli Jevreji Holokausta iz BiH, Makedonije i Prištine. Na sredini broda nalazio se kapetanski most. Na mostu se pevalo, sviralo, a bilo je i venčanja. Kantor – rabiner je bio Jakov Gros iz Palanke. Bio je i jedan smrtni slučaj, a pokojnik je spušten u more, sahranjen prema pomorskim pravilima. Mladići na brodu su dobrovoljno bili na "straži", danima su gledali u more kako brod ne bi naleteo na zaostale mine iz rata. Bio je to težak i odgovoran zadatak i mladići su se smenjivali svakih sat vremena.

Kada smo stigli u Haifu, mladići, od oko 18 godina starosti, kamionima su prebačeni na obuku u logore. Tamo su dobili naoružanje: stene ili zbrojovke. Putnici nisu znali da je u brodu prevožen skriveni tovar sa oružjem iz Čehoslovačke. Kapetan broda i još nekoliko mladića, u stvari, su bili mladi jevrejski oficiri. Posle nekoliko dana obuke mladići su poslani na front. Prvi je na frontu poginuo Ješaja - Saja Gros, sin rabina Jakova.

Mnogi useljenici sa prostora bivše Jugoslavije, koji su stigli alijama od 1948. do 1952. godine, dali su veliki doprinos izgradnji jevrejske države. Bivši jugosloveni su se dokazali u svim vidovima jevrejske svakodnevnice u Arecu: u vojsci, političkom životu, mnogi od njih su postali poznati lekari, advokati, novinari... Nije primereno na ovako malom prostoru posebno izdvojiti nekog od mnogih čija bi imena trebalo pomenuti. Da se sačuvaju od zaborava pomogla nam je Ženi Lebl, svojom knjigom "Juče, danas...", koja nas podseća na mnoge ljude i događaje iz naše istorije i svakodnevnice.

rubriku uređuje : Boaz Givon

DA LI STE ZNALI...

... da je prva žena Alberta Einsteina poreklom iz Vojvodine, koja je krajem 19. veka pripadala Austro-ugarskoj monarhiji.

Zvala se Mileva Marić, rođena 1875. u malom mestu Titel. Bila je veoma mudra i talentovana i zato je otišla u Cirihi da uči na univerzitetu matematiku i fiziku. U tim danima to je bila retka stvar da devojka iz malog mesta odlazi u inostranstvo na univerzitet, ali ona je imala dobrostojeću porodicu koja se brinula za njeno obrazovanje. Otac joj je bio sudija u Rumi, a kasnije u Zagrebu.

Mileva je na univerzitetu upoznala Alberta i nakon izvesnog vremena su se venčali. Ona mu je veoma pomagala: pisala je njegove teze i fizikalne teorije, izračunavala je matematičke formule i to na kuhinjskom stolu u noći, kad je završila domaće dužnosti.

Sve to je Albert objavio početkom 20. veka (1905, 1907.). Njegove teorije su ga pretvorile u jednog od najčuvenijih naučnika na svetu i 1922. dobio je Nobelovu nagradu. Te godine je prvi put posetio njenu familiju, iako su se u međuvremenu razveli. Novac od Nobelove nagrade predao je Milevi da može da živi od rente i da bezbrižno odgoji decu, dva sina. Stariji sin, Hans-Albert, je bio isto veoma talentovan. Oženio je Jevrejku Fridu Kneht, s kojom je imao isto dva sina i adoptiranu kćerku Evelin. Ona je živela izvesno vreme u Izraelu i nakon njene smrti, pre nekoliko godina, sva pisma i dokumenti Alberta Einsteina postali su javni za publiku.

Mileva je umrla u Cirihi 4.8.1948. godine.

MISLI ALBERTA AJNŠTAJNA

- Mašta je važnija od znanja.
- Um je poput padobrana, funkcioniše samo onda kad je otvoren
- Rat se sastoji u tome da se ljudi, mada se ne poznaju, međusobno ubijaju na zapovest ljudi koji se vrlo dobro poznaju, a uzajamno se ne ubijaju.
- Dve su stvari beskrajsne: Svemir i ljudska glupost.
- Teorija relativiteta – Kada čovek sedi u društvu lepe devojke jedan sat čini mu se da je protekao samo minut. Ali neka sedi na vrućoj peći samo jedan minut, onda će mu se činiti da je to večnost. To je relativnost!
- Ko ne pravi greške ne može da stvori ništa novo.

LIMMUD KESHET

ČETVRTA KONFERENCIJA ŽIDOVSKJE ZAJEDNICE EX – YU

piše Višnja Kern

Limmud Keshet, doslovno prevedeno “učenje pod dugom” edukativna je organizacija, iznikla prije tridesetak godina unutar britanske židovske zajednice, koja danas okuplja više od 20,000 sudionika širom Evrope. Model okupljanja prihvatile su kroz godine židovske zajednice Mađarske, Litve, Bugarske, Švedske, Francuske, Izraela, Švicarske, Njemačke i druge židovske zajednice širom Evrope.

Prije 4 godine u Limmud porodicu prihvaćena je i židovska zajednica ex Yu.

Od 18 – 21.11.2010 održana je prvi puta u Hrvatskoj Konferencija Limmud Keshet u organizaciji Limmud Keshet tima i Židovske općine Zagreb, a uz sponzorstvo American Joint Distribution Committee, za članove Židovskih zajednica s područja bivše Jugoslavije.

Za ovogodišnji susret izabrano je Olimpijsko selo Bjelolasica, zavijeno u tišinu i pomalo zimsku atmosferu prekrasnog Gorskog Kotara.

Učesnici, njih oko 400 svih generacija, željni novosti, znanja i zabave družilo se četiri puna dana uz prebogat program koji je trajao svaki dan od 9:30 do 23 sata.

Prema riječima predsjednika Židovske općine Zagreb, dr. Ognjena Krausa, ovako veliki odaziv učesnika iz svih zemalja bivše Jugoslavije, pokazuje potrebu za druženjem i susretima ovakve vrste.

Tridesetak predavača iz židovskih zajednica Zagreba, Splita, Dubrovnika, Ljubljane, Sarajeva, Beograda i Novog Sada, te Izraela, pružili su učesnicima konferencije lepezu zanimljivih predavanja iz raznih područja, od religije, politike, povijesti, do obiteljskih tema i problema zajednice, pa preko glazbe, plesa i filma do duhovnosti i Tore. Sve su se aktivnosti odvijale pod budnim okom neumornog tima volontera, koji su u svakom trenutku bili na usluzi učesnicima.

Pod geslom da “svatko može biti učitelj i učenik”, skup se profilirao u tribinu za prikazivanje suvremenog stvaralaštva židovskih zajednica, te kao mjesto za širenje znanja, poznavanja judaizma, a i međusobnog upoznavanja.

Limmud je postao ležeran skup, primjeren svim generacijama, s mnoštvom aktivnosti koje su se odvijale paralelno, svakome prema vlastitom izboru.

Za vrijeme konferencije mogla se uočiti pojava mlade generacije predavača i istraživača, te

stvaranje znanstvenih “jezgri” u starim ili novim institucijama ex Yu.

Tako se u Ljubljani u Judovskoj skupnosti (Židovskoj zajednici) osnovao samostalni Institut za istraživanje židovske povijesti i kulture, u kojem rade mladi istraživači poput Janeza Premka, Anje Premk, i drugi, u suradnji s odjelom za etnologiju Univerziteta u Ljubljani.

Na ovogodišnjem Limmud Keshet Dr. Janez Premk se predstavio sa dva izvrsna predavanja pod naslovom “Život u srednjovjekovnim židovskim zajednicama u Sloveniji” i “Židovska groblja u Sloveniji”.

Mlada arhitektica i konzervatorica slovenske građevinske baštine Anja Premk, predstavila se predavanjem “Židovska nepoketna kulturna ostavština-sinagoge na slovenskom području”. Interesantna prezentacija Vuka Dautovića, postdiplomanta na povijesti umjetnosti i vizualne kulture novog vijeka iz Beograda na temu “Jircajti i grobovi, židovska kultura smrti u Srednjoj Evropi XIX stoljeća” i “Amuleti za zaštitu od Lilit”, dočarala nam je židovsku kulturu smrti, kao i mitologijski demon Lilit, neprijateljicu novorođenčadi i promotora ljudske seksualnosti.

Eli Tauber, novinar, urednik “Jevrejskog glasa” iz Sarajeva, upoznao nas je sa “Židovskim tiskom na Balkanu, s posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu”, kao i s “Antisemitskom propagandom u NDH i Nedićevoj Srbiji”. Mlada doktorantica osmanistike Vesna Miović, (turski, arapski i perzijski jezik) koja se bavi poviješću odnosa Dubrovačke Republike i Osmanskog Carstva, napisala je knjigu o dubrovačkom getu i niz radova o Židovima u Dubrovniku. Na ovoj konferenciji predstavila se predavanjem “Dubrovačke Židovke” i zajedno sa Ivanom Čerešnješem predavanjem “Židovski Split, Dubrovnik i Sarajevo – počeci, sličnosti i razlike”.

Dean Kezan, arhitekta iz Osijeka uz insteressantno predavanje i multidimenzionalnu prezentaciju prikazao je “Očuvanje židovske baštine u Osijeku”, koja je popraćena diskusijom s predsjednikom ŽO Osijek, Damirom Lajošom. Doron Čerkovski, Izraelac, porijeklom iz Zagrebu, svojim interesantnim izlaganjem “Moja izraelska priča” približio je suvremenu sliku Izraela i današnji način života kroz vlastitu emotivnu sudbinu, a sve isprepletenu politikom, vojskom, odnosima u obitelji i drugim svakodnevnim problemima.

Veleposlanik države Izrael, Yosef Amrani, u svom se izlaganju koncentrirao na odgovornost države Izrael prema dijaspori. Naglasio je da

je danas odgovornost države Izrael za dijasporu vrlo velika i važna, s obzirom na Izraesku ekonomsku snagu, te važnost na političkoj, društvenoj i intelektualnoj pozornici svijeta. Predstavnica židovske nacionalne manjine grada Zagreba Sanja Zoričić-Tabaković i predsjednik Židovske općine Zagreb, dr. Ognjen Kraus predstavili su prisutnima reprezentativni i vrlo ukusno i profinjeno dizajnirani kulturno-povijesni vodič "Židovski Zagreb". Autori toga bogato ilustriranog vodiča su povjesničarka umjetnosti dr. Snješka Knezević i arhitekt Aleksander Laslo. CENDO, Istraživački i dokumentacijski centar iz Zagreba pod vodstvom dr. Melite Švob, dao je prezentaciju svog rada uz izložbu knjiga i publikacija izdanih u posljednje vrijeme, a prikazan je i film "Opatija" u organizaciji preživjelih Holokausta.

Željko Heimer, član Židovske općine Zagreb sudjelovao je predavanjima "Cionističke zastave i zastave Izraela" i "Stalnost i mijena simbola Izraela".

Dr. Ivan Bauer predstavio se predavanjima iz ciklusa "od Gershwinu do Dylana" o židovskim glazbenicima u američkom jazzu i popularnoj glazbi. Predavanja su bila popraćena izvođenjem kompozicija o kojima je bila riječ, što je naravno bilo vrlo dobro primljeno od prisutnog slušateljstva. Rabin Luciano Moše Prelević je u nekoliko navrata s prisutnima čitao židovske tekstove, vodio jutarnje molitve, poučavao Talmud i vodio diskusiju o Hanuki.

Ukratko, za svakoga ponešto, Limmud Keshet ex Yu, organiziran prvi puta u Hrvatskoj pokazao se kao pravo mjesto okupljanja članova židovskih zajednica ex Yu, da bi kroz druženje, razgovore i zabavu saznali više o svojoj kulturi, povijesti, tradiciji, ali i sadašnjosti.

POSLEDNJE VESTI:

Olimpijski centar Hrvatske u Bjelolasici je izgoreo u požaru. Uzrok požara je verovatno pregrejan dimnjak koji je iz kotlarnice vodio između drvene građe prema krovu. Vatrogasci su u toku noći više sati gasili požar na minus 20 stepeni. Izgorela je glavna zgrada u kojoj je bilo zaposleno stotinak ljudi. Vlada Hrvatske spremna je na obnovu olimpijskog sela. Želimo vam da se sledeći skup održi u obnovljenom Centru.

Zagrebačka policija uhapsila je muškarca koji je prevario kompaniju "Mesoprerađa" iz Slatine, tvrdeći da nabavlja kobasice, šunke i kulene za prijeme kod predsednika Hrvatske Ive Josipović, a onda meso ukrao. *Nije poznato da li je policija našla i corpus delicti ili je lopov uspeo da pojede sve dokaze pre nego što je policija stigla.*

JEVREJSKA ZAJEDNICA U DERVENTI

ZAJEDNICA KOJE VIŠE NEMA

Piše Ivica Čerešnješ

Nije ostalo zabilježeno kada su se Jevreji počeli naseljavati u Derventi; najverovatnije je nekoliko porodica došlo iz Travnika i Sarajeva i tu se naselilo. Prema prvom popisu stanovništva, koji je Austro-Ugarska vlast organizirala 1879. godine, u Derventi je stalno naseljeno 30 Jevreja, a već 1910, kao službeni podatak, navodi se 76 sefardskih 60 aškenaskih Jevreja, organiziranih u zajedničku Opštinu. Uoči Drugog svjetskog rata Jevrejska opština je brojala oko 200 duša.

Nije poznato gdje je bio raniji prostor za molitvu, ali je zajednica, koja je brojno rasla početkom XX stoljeća, odlučila podići stalnu bogomolju, koja je bila završena i posvećena 1911. godine. Nova je sinagoga bila relativno skromnih dimenzija, ali u skladnim proporcijama u Neo-Mavarskom stilu, koji je tada bio dominirajući i kojim je Austro-Ugarska nastojala obelježiti svoju jedinu koloniju – gotovo sve sinagoge u Bosni su tokom Austro-Ugarske okupacije i kasnije aneksije bile podizane u tom stilu.

SINAGOGA U DERVENTI NA RAZGLEDNICI

Sinagoga je bila orijentirana u pravcu sever-jug, sa ulazom na severnoj strani. Značaj ulazne fasade bio je naglašen sa dva tornja koji su se završavali niskim četvorostranim kupolama. Krov je bio dvovodni, pokriven crijepom. Fasada je bila dekorisana horizontalnim žutim i sivim prugama, prozori su bili visoki, sa lučnim završecima, a nad ulazom je bio okrugli "oculus" sa Magen Davidom. O izgledu enterijera nisu sačuvani nikakvi podatci,

ali se prema izgledu fasade može zaključiti da je iznad ulaznog dijela bila galerija za žene (Ezrat našim). Ne znamo ko je vodio izgradnju sinagoge, zabilježeno je samo da je posljednji predsjednik Jevrejske opštine bio Levi Pesah, a rabin Jakob Papo.

Značajniji članovi zajednice su bili: Levi Pesah, David Pesah – Bohor, Isidor Pesah, Isidor Hajon, Benko Rihter, Aleksandar Štraus, Dr. Elijas Majer, Dr. Josef Grunberg, Aleksandar Sussman, apotekar, Dr. Isak Israel, Haim Buhalter, Rabbi Jakob Papo itd.

Početak Drugog svjetskog rata ustaše su sinagogu opljačkale i zapalile. Pošto su se od derventskih Jevreja posle rata vratila samo dvojica, Jevrejska opština nije obnovljena i zgrada sinagoge je ostala u ruševinama, koje su uklonjene kasnih 50-tih godina prošlog vijeka. Na temeljima sinagoge je danas privatni stambeni objekat i da nije imena "Jevrejska ulica", i još živog sećanja stanovnika Dervente, danas čak ne bi znali ni gdje se sinagoga nalazila.

Preko puta sinagoge nalazi se izvor mineralne vode, još vidljivo ograđen kamenim zidicem, možda bi se moglo pretpostaviti da je tu nekad bilo i *Mikve*, ali to se više ne može sa sigurnošću dokazati.

Jevrejsko groblje se prvi puta službeno pominje 1884. godine (mada je vjerovatno datum prvih ukopa stariji, ili su se umrli – možda – sahranjivali na jevrejskom groblju u Doboju). Groblje je locirano van grada, na mjestu zvanom "Rabič", neposredno uz katoličko groblje. Iako je poslednja sahrana bila 1941. godine, groblje je većim dijelom bilo relativno dobro očuvano, čak i održavano, sve do početka poslednjeg rata (1992-1995.). Nekontrolisana gradnja je ipak načela groblje i jedna trećina je danas nestala pod stambenim objektima. Tokom rata groblje je teško oštećeno, a postavljene mine su dugo sprečavale čišćenje i popravke. Prije nekoliko godina je pokrenuta inicijativa da se groblje konačno očisti i nakon deminiranja je grupa mladih ljudi organizirala akciju i raskrčila groblje, tako da je danas pristup olakšan, ali, pošto opština Derventa nema sredstava, groblje ponovo zarasta i uskoro mu se opet neće moći prići.

Umesto zaključka: Bilo bi lijepo kad bi vlasti Dervente malim spomen pločama obilježile mesta bivše sinagoge i groblja, da se barem tako sačuva uspomena na Jevreje Dervente – njihove sugrađane, kojih više nema.

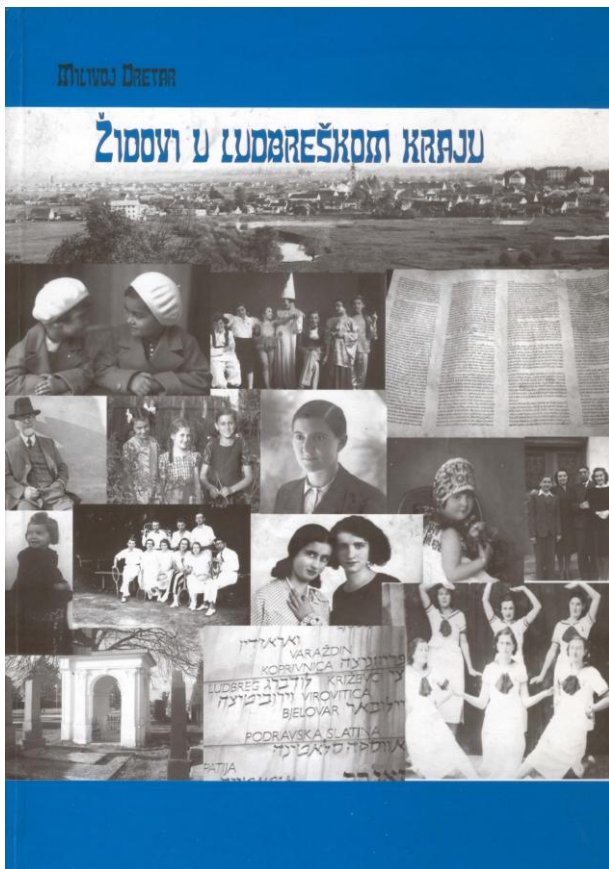
Za pisanje teksta korišćeni su izvori: Avram Pinto: Jevreji Sarajeva i Bosne i Hercegovine; Nedžmudin Alagić: Jevreji u Derventi; Pesah Mojkan: Sinagoga u Derventi, neobjavljen tekst - i vlastita istraživanja autora.

Nestanak jedne zajednice

Milivoj Dretar: „Židovi u ludbreškom kraju, povijesno-demografski prilozi“ Ludbreg 2010.

U izdanju *Biblioteke Ludbregiana* Pučkog otvorenog učilišta „Dragutin Novak“ Ludbreg izašla je nova knjiga „Židovi u ludbreškom kraju, povijesno-demografski prilozi“ Milivoja Dretara. Po prvi puta su prikupljeni podatci o nekad uglednoj i finansijski moćnoj zajednici čiji udio u ludbreškom stanovništvu nikad nije premašio 1 %. Izraelitička bogoštovna općina osnovana je 1881. godine, groblje 1890., sinagoga izgrađena 1895. godine, a najviše članova zajednica je imala 1900. godine. Iako je pripadala među najmanje zajednice u Hrvatskoj i tadašnjoj Jugoslaviji, vodio se bogat društveni život, osnivale se vjerske zajednice, a ludbreški Židovi su se upisali među utemeljiteljima mnogih društava poput Dobrovoljnog vatrogasnog zbora, Pjevačkog društva „Podravina“, Salonskog orkestra, NK „Podravina“, Kulturno-povijesnog društva. Jedine dvije predratne banke bile su u vlasništvu obitelji Scheyer i Gross, a većini trgovina i ugostiteljskih objekata vlasnici su bili Židovi. U 16 poglavlja i zanimljive priloge, na više od 200 stranica opisana je prošlost židovske zajednice od naseljavanja do današnjih dana. Korištena je obilna arhivska građa, matične knjige, literatura, izjave kazivača, fotomaterijal. Najviše pažnje posvećeno je poglavljima o antisemitizmu i Holokaustu. Po prvi puta je na jednom mjestu prikupljen popis od preko 150 žrtava fašističkog terora koji predstavlja neprocjenjivu vrijednost za sve institucije koje se bave Drugim svjetskim ratom i poraćem, a zanimljiv je i prilog koji govori o sudjelovanju ludbreških Židova u NOB-i. *Radi se o skrupuloznom, objektivnom istraživanju u kojem je autor, usprkos mladalačkim godinama, pokazao osobine iskustnog i vrsnog istraživača. Kombinirajući metode arhivskog istraživanja i „oral history“, znanje iz opće i lokalne povijesti, Milivoj Dretar je napisao izvrstan, često i potresan tekst, o maloj židovskoj zajednici o kojoj su do danas bili poznati samo pojedini elementi. Ova knjiga pripada među najbolja izdanja takve tematike u Hrvatskoj* izjavio je recenzent prof. dr. Ivo Goldstein prilikom predstavljanja knjige u ludbreškom dvorcu Batthyany. Tiskanje su pomogli Grad Ludbreg i Vjerska zajednica Bet Israel te potomci židovskih obitelji. Knjiga je predstavljena i zagrebačkoj publici u organizaciji

Kulturnog društva „Miroslav Šalom Freiburger“. Ludbreški povjesničar Milivoj Dretar autor je više članaka u Podravskom zborniku, Ha-Kolu, Hrvatskom povijesnom portalu i Glasu antifašista, ovo je njegova prva knjiga.

Knjigu Milivoja Dretara možete naručiti direktno od autora:

MILIVOJ DRETAR
Frankopanska 58
42230 LUDBREG,
HRVATSKA

E-mail: mdretar@net.hr

Bez komentara

NIKADA SE NISAM ADAPTIRAO, A I NE ŽELIM

Prijatelji iz Sarajeva poslali su nam časopis "Slobodna Bosna" od 13. januara ove godine u kome je objavljen razgovor sa Marijanom Hajnalom, u Izraelu poznat kao Mario Hajnel – Razgovor je na 4 strane zabeležila Adisa Bašić, a mi zbog dužine teksta objavljujemo samo izvode

Adisa Bašić: Izbeglička sudbina vas je dovela u Izrael?

Stigli smo u junu 1993. godine uz pucnjavu iz arapskog naselja Abu Goš, u dolini ispod dodeljenog nam kibuca. Prava dobrodošlica za izbeglice iz rata. Nikada se nisam adaptirao, a i ne želim. Bez ideala nema ni motiva. Staro drvo se ne presađuje. Danas je nesamerljivo teže nego kada smo stigli. Izrael nema niti jednog pravednog političara, vizionara. Nobelova nagrada za mir dodijeljena Šimonu Peresu ne spašava ga takve moje ocjene. Poznata mu je iluzornost mirovnih opcija, ali nagradu nije odbio.

...Drugom izboru usud me nije vodio, planski me stavljajući u direktnu i opasnu poziciju, u kojoj, u svom stilu, ne samo da nisam bio pasivni statist već sam izbacio iz Saveza komunista svog šefa, pukovnika za kojeg će se ispostaviti da je vojvoda, **Vukota Vuković**, odgovoran za još uvek ne sankcionirane zločine. Ne manje izopačen i zao je bio budući komandant četničkih hordi u Bratuncu i Zvorniku **Slavko Ognjenović**, a s njima i treći član komandne trojke, nekada nadređeni nam šef **Savo Sokanović**, koji će postati najbliži saradnik Ratka Mladića. Svi žive u slobodi.

...Umesto da se uspostavi jedna humanistički ustrojena, civilizirana i muževna politička organizacija, utemeljena na proverenim principima antinacizma, pregovara se i ide u Banja Luku na prijem kod sljedbenika krvnika. Tito sa nacistima nije pregovarao.

...U Izraelu obitavam fizički, duhovno sam neprekidno uz Igman, na Vrelu... Saznao sam u Jerusalimu, urbanom metežu zvanom duhovni centar Planete, ko tačno i koje poteze vuče protiv Bosne... Zato me čudi i brine olako prepuštanje zaboravu krvave bosanske jučerašnjice. Ozlojeđuje me to što niko ne postavlja pitanje hapšenja, **Alekse Buhe**, **Branka Kostića** (bio je potpredsjednik krnjeg Predsjedništva SFRJ, vrhovni komandant JNA i Kadijevićev šef, tvrdio je da će vojska ostati u prelaznom periodu u Bosni bar još pet godina), **Ćosića**, **Draškovića** i Mladićevih generala. Ne razumijem zaboravljanje da su i tuđmanovci bombardovali Sarajevo. Bosna ima povijesnu obavezu da traži ratne odštete od Srbije, Crne Gore, Hrvatske, čak i od Slovenije i od tog prava ne smije odustati. Protivnici tradicija NOB-a napadaju temelje jednom dosegnute skoro idealne države, idealnije nego što je mogao zamisliti Platon. Takva država nije mogla odgovarati mediokritetu, klateži, ološu, pedofilima, narko-bosovima, plaćenicima, petokolonašima...

...Da Izrael nije u stanju ratne pripravnosti, da može kapital usmjeriti samo na tehnološki i kulturni razvoj, autoritativno tvrdim, Singapur i Dubai ne bi bili pojmovi životnog standarda. Ali ako na nedužne izraelske privrednike odium omraze šire slavodobitnici koji sebe vide kao bosanske lidere, žaleći se sudu za ljudska prava u Strasburgu, a ne osuđuju divljačko bombardovanje Gaze fosfornim bombama, ugošćuju Libermana, moram se upitati da li je, odista, u interesu Bosne da se zbratime Banja Luka i izraelski grad Modiin? I da još inicijativa potekne iz Izraela? Moram se distancirati i saopštiti da takve inicijative potiču od članova istog klana koji je dostavljao granate namjenjene ubijanju Sarajeva. I još nešto: Nigdje španski Jevreji nisu bili toliko zaštićeni nakon progona kao u Sarajevu. Gradio sam od početka Modiin, a prvo sam ga upoznao ispod zemlje kao arheolog. Ako se taj novi lijepi grad trebao zbratimiti sa nekim gradom u Bosni, to je trebalo biti Sarajevo. Sve drugo je prljava igra falsifikata, pljačke, nezahvalnosti i sramotnog lažnog zaborava.

Intervju Fra Petar Jeleč BiH je žrtva politike licemjerja

Krajem prošle godine, na više sajtova u BiH, Srbiji i Hrvatskoj, kao i u nekim novinama objavljen je intervju koji je zapisala **Žarka Radoja**. Prenosimo vam deo intervjuja, jer se slažemo sa konstatacijom da ovaj mladi čovek, Petar Jeleč, na sebi svojstven način, jeste kritički i razuman glas Katoličke crkve u BiH. To ga je koštalo napada sa profašističkih hercegovačkih internet stranica, desničarskih listova i nerazumevanja u samom vrhu crkve u BiH.

* Doktorirali ste na temi odnosa Katoličke crkve i NDH. Kakva je bila uloga Katoličke crkve u tom vremenu a kakva u poslednjem ratu i mogu li se tu povući neke paralele? Stvar je tu mnogo kompleksnija i tražila bi širu elaboraciju za koju ovdje nemamo prostora. No, ukratko, može se reći da Katolička crkva u NDH nije bila na visini svoga zadatka i da je zakazala na mnogim područjima na kojima nije smjela zakazati. Nije smjela imati nikakva udjela u prevjeravanju (prekrštavanju) srpsko-pravoslavnoga stanovništva koje je za vrijeme NDH bilo izvrgnuto strahovitim zločinima i

progonima od strane ustaške vlasti i trebala je ustati protiv rasnih i diskriminacijskih zakona koji su mnoge Srbe, Židove i Hrvate, protivnike ustaškog režima, odveli u sigurnu smrt. Na svu sreću, i tada je bilo crkvenih ljudi koji su odigrali pozitivnu ulogu i ponijeli se humano i kršćanski u tom suludom vremenu. Što se tiče paralele s ponašanjem Crkve tada i sada, o tomu je teško govoriti, jer su okolnosti sasvim drukčije. No, možda bi se ta sličnost mogla vidjeti na razini fetišiziranja države (NDH) i njezina vođe (Pavelića) za vrijeme Drugoga svjetskog rata, koja se mogla prepoznati u nekih crkvenih ljudi i u mnogim katoličkim publikacijama. Slično se dogodilo u devedesetim godinama kada je došlo do idoliziranja hrvatske države (nacije) i sasvim nekritičkoga odnosa što ga je Katolička crkva izgradila prema Franji Tuđmanu. Općenito se pak može reći kako su sve naše vjerske zajednice zakazale u posljednjem ratu, no ne sve na isti način. ... Srpska pravoslavna crkva se nikada nije distancirala od, recimo, jednoga Radovana Karadžića, Ratka Mladića, niti je izrazila žaljenje zbog Srebrenice i nekih drugih stratišta.
* Da, ali jedan broj katoličkih sveštenika ima otvorene profašističke istupe na koje vrh Crkve uopšte ne reaguje? Smatram to sramotnim i degutantnim i takvo ponašanje je za svaku osudu. Dok se, s jedne strane, ono malo svećenika koji argumentirano upućuju kakvu kritičku riječ o nedoličnu ponašanju crkvenih elita, promptno poziva na odgovornost i „crkvenije“ djelovanje, s druge strane nema nikakve reakcije prema onim svećenicima koji takvim svojim ponašanjem zapravo najviše štete ugledu Katoličke crkve. To samo pokazuje svu licemjernost službene crkvene politike u kojoj se prašta sve osim argumentirane kritike, iskrenosti i autentičnosti.

OSUMNJIČEN ZA ZLOČINE U BALKANSKIM RATOVIMA DEVEDESETIH GODINA UHAPŠEN U IZRAELU

ALEKSANDAR CVETKOVIĆ ČEKA ODLUKU O EKSTRADICIJI

Iz strane i domaće štampe

Cvetković je osumnjičen da je u julu 1995. godine kao pripadnik 10. diverzantskog odreda, poznatog kao "eskadron smrti" ili jedinica "za posebne namene", učestvovao u streljanju između 1.000 i 1.200 Bošnjaka iz Srebrenice na vojnoj farmi Branjevo kod Zvornika. Tužilaštvo

BiH je dostavilo izraelskom sudu dokumenta na osnovu kojih se sumnja da je Cvetković bio jedan od osmorice u streljačkom vodu koji su ubijali muslimane. Navodno je Cvetković predložio upotrebu puške M-84 kako bi se ubrzalo ubijanje. Aleksandar Cvetković (42) demantuje učešće u ubijanju muslimana i tvrdi da je on u to vreme bio samo vozač. Cvetković je 2005. bio pod istragom u BiH i nije optužen. 2006. godine se sa suprugom i dvoje dece uselio u Izrael i dobio državljanstvo. Žive u Karmielu, a otada je Cvetković radio u fabrici ili kao građevinski radnik. Na zahtev izraelskog suda, tužilaštvo BiH je dostavilo dodatna objašnjenja iz kojih se vidi da prema zakonima BiH za osumnjičenog ne postoji opasnost od smrtne kazne ili doživotne robije. Otežavajuća okolnost za osumnjičenog Cvetkovića može biti što je već 6 osumnjičenih iz streljačkog voda privedeno pravdi. Oni su uhapšeni na raznim stranama sveta, gde su pokušali da zametnu tragove.

Cvetkovićev advokat u Izraelu, Vadim Šuv, potvrđuje da Cvetković negira učešće u zločinu i skreće pažnju da je njegov slučaj bez presedana u izraelskoj pravnoj praksi. Izručenje Cvetkovića bi moglo da otvori put suđenju izraelskim zvaničnicima i vojnim oficirima u inostranstvu, ukoliko bi palestinski aktivisti podigli optužbe protiv njih za navodne ratne zločine na Zapadnoj obali i u pojasu Gaze.

U svakom slučaju, odluci o ekstradiciji predstoji dug put, koji bi mogao da potraje i više godina.

DAVID – DADO ELAZAR

Pripremila Gonda Izrael

Šezdesetih godina prošlog vijeka, Dado je bio komandant Sjeverne zone.

Da bi bio bliže štabu koji se tada, (a i danas) nalazio u Gornjem Nazaretu (Nacrat Ilit), Dado je unajmio kuću u Kirjat Tivonu.

I ja sam sa svojom porodicom stanovala u Kirjat Tivonu, ali na drugom kraju naselja.

Jednog dana je naša kći, koja je tada služila svoj redovni vojni rok na sjeveru zemlje, morala da ide u Štab i zato je rano ujutro stajala na ulazu u Kirjat Tivon, na glavnoj cesti koja vodi u Nazaret, i dizala ruku ne bi li joj neko stopirao.

Nekako nije imala sreće i već je odlučila da udje u prvi autobus koji stigne, kad se ne-očekivano zaustavi pred njom vojni dizel i šofer je pita "Kuda?" Na njeno zaprepaštenje je vidjela da je šofer ni manje ni više nego njen vrhovni

komandant Dado Elazar koji ju je doveo ravno pred vrata Štaba Sjeverne Zone.

Kad nam je to uveče pričala, naša reakcija je bila – Ima li još na svijetu generala koji ne samo da voze kola sami, nego stopiraju običnom vojniku? A možda bi tačnije bilo da smo se pitali - Ima li još ovakvih kao što je Dado?

PLES SA RABINIMA

Sudbinsko pitanje jeste: kako to da mi živimo u jedinoj državi na svetu gde verski predstavnici određuju pravila o sticanju državljanstva

Piše Gideon Levi, Haaretz - izvod

Prevod Alma Ferhat

Rasprava o zakonu o preobraćenju u judaizam se odvijala loše, na udaljenom i mračnom terenu. Bavi se sitnicama, izgleda kao da dotiče sudbine nekolicine ljudi, a čini se da se još manjeg broja tiče. Međutim, istina koja se krije iza ovog pitanja bi trebalo da uznemiri svakog Izraelca. Ova istina dira u pitanje suštine našeg društva i države.

Pitanje o kojem se vodi diskusija, da li su nam potrebni vojni ili civilni rabini koji će imati pravo da odlučuju ko je Jevrejin, potpuno je marginalno i bezvredno. Sudbinsko pitanje jeste: kako to da mi živimo u jedinoj državi na svetu gde verski predstavnici određuju pravila o sticanju državljanstva. Rabini su čuvari kapije Izraela, a o njihovim stavovima i pogledima na svet smo u poslednje vreme mogli da zaključimo iz objavljenih pravila koja se tiču iznajmljivanja stanova Arapima i strancima. Jedan „umereni“ rabin je predložio „kompromis“: iznajmljivanje stanova isključivo „dobrim Arapima“, drugi je izjavio je da „nema mudrosti“ u rabinovom pismu, ali nije rekao ni reč o moralu i pravdi. Velika većina rabina ima zastrašujuće uske poglede na svet, to su ljudi puni straha i mržnje prema strancima koje nikada nisu sreli. Šta oni znaju o svetu? Ili o ljudskim pravima? Ubeđeni su i ubeđuju druge da smo mi izabran narod i da je svaki dodir sa drugima zabranjen. Rabini žive u potpunom neznanju o onome šta se dešava u spoljašnjem svetu. Oni su naši čuvari kapije i slikari naših portreta. Pitanje prelaska u judaizam trebalo je da postavi još jedno daleko dublje pitanje: ako razmatramo taj zakon, onda se pokazuje da je judaizam isključivo religija, ali ne i nacionalnost i narod.

Toliko o jevrejskom narodu ili narodu Izraela.

No, ako su rabini ti koji stoje na kapiji, onda govorimo o pripadnosti religiji i verskim ritualima, a ne narodu i državi. U „svetovnoj“ državi Izrael, nereligiozna osoba ne može da pripada jevrejskom narodu i da ostane svetovna. Kako je moguće da je jevrejstvo i religija i

nacionalnost? Može, ako se pripadnost zasniva samo na verskim zakonima i pravilima rabina. Šta je sa onima koji žele da budu pripadnici izraelskog naroda,

a ne veruju u boga? Da li to mogu samo vernici? To može samo u državi koju određuju verska pravila. To

je ono kada dopustimo da je krv koja teče venama ta koja određuje da li unuk žene čije je jevrejstvo pod znakom pitanja ima pravo na automatsko dobijanje državljanstva kada stigne u zemlju sa drugog kraja sveta, a vojnik, koji nije Jevrejin i bez obzira na to bira da se bori i živi ovde, biva spotaknut rabinovim preprekama – onda se radi ne samo o verskim pravilima, već i rasističkim. Ako su Arapinu, koji je ovde rođen, uskraćena prava, a pripadniku „menašejskog plemena“ iz Burme se daju sva prava samo zato što ga je rabin priznao kao Jevrejina, onda je reč o teokratiji. Većina Izraelaca koji su rasli u ovoj iskrivljenoj stvarnosti prihvata je kao normalnu, kao da je tako u svim državama. Normalno je živeti u državi u kojoj subotom nema javnog prevoza, normalno je da se na svim vratima kuće nalazi mezusa, da ne postoji građanski brak, da postoje nesumnjivi verski zakoni i da rabini odlučuju ko pripada jevrejskom narodu a ko ne. Protiv svega ovoga skoro da ne postoji protest. Čak je i javna rasprava, ako je uopšte bilo, ograničena na marginalno pitanje da li da odluke donosi vojni ili vrhovni rabin.

ISLAMSKA TOLERANCIJA

FoNet

Andalah Adami, imam sporne džamije u Nju Jorku, koja još nije izgrađena, izjavio je da bi oni koji napuste islam i pređu u drugu veru, trebalo da idu u zatvor.

PRVA JEVREJKA U KONGRESU SAD I PRVA POLITIČARKA NA KOJU JE IZVRŠEN ATENTAT

IZ STRANE ŠTAMPE

Na političkom skupu u gradu Tusonu u Arizoni, za vreme dok je držala govor, napadač, ime mu se ne spomenulo, pucao je u glavu kongresmenke **Gabrijele Gifords**. Tom prilikom ubio je 6 ljudi, među kojima se nalazilo i jedno dete od 9 godina. Ubijen je i federalni sudija Džon Rol. Osim Gilfordove, ranjeno je još 17 ljudi, a napadač je odmah uhvaćen.

Gilfordova je je započela političku karijeru kao republikanac, a kasnije se opredelila za demokrate. Atentat se dovodi u vezu sa usvojenim zakonom o reformi zdravstvene zaštite,

koji je usvojen u martu prošle godine, uprkos žestokom protivljenju republikanaca. Demokrate su u 2010. godini opominjale da je rasprava o usvojenom zakonu izmakla kontroli, ali se niko nije nadao ovakvom epilogu. Gilfordova je otpuštena iz bolnice i čeka je dug oporavak.

Na vest o zločinu koji se dogodio u Americi, reagovao je i kubanski lider Fidel Kastro. Kastro, koji se povukao iz aktivne politike, napisao je članak pod nazivom "Užasan zločin". U članku je između ostalog napisao: "Čak i oni od nas koji ne prihvataju politiku i filozofiju američke administracije, iskreno žele da nijedno dete, sudija, poslanik ili građanin SAD umre na tako apsurdan način za koji nema opravdanja".

HANA ARENT - JEDNA OD NAJZNAČAJNIJIH FILOZOFA XX VEKA

priredio Milan Fogel

Prošlo je 35 godina od smrti Hane Arent (Hannah Arendt 1906. – 1975.), naturalizovane Amerikanke, Jevrejke rođene u Nemačkoj. Filozofiju je studirala na univerzitetu u Marburgu, gde se upoznala sa Martinom Hajdegerom. Posle duge, romantične i strasne veze, zbog koje je kasnije kritikovana, jer je Hajdeger za vreme svog rektorskog mandata na univerzitetu u Frajburgu podržavao nacistički pokret, prelazi na univerzitet u Hajdelberg gde 1929. brani doktorsku disertaciju o konceptu ljubavi u misli svetog Augustina. Međutim, iako je rad odmah publikovan, u nacističkoj Nemačkoj za nju nema mesta ni na jednom univerzitetu. Kada je počela da se bavi antisemitizmom, proterana je iz Nemačke i seli se u Pariz. Razvodi se od Jevrejina Gintera Šterna, za koga se u međuvremenu udala, a u Parizu pomaže jevrejskim izbeglicama i zbog toga biva zatvorena u logor Gurs. U Parizu se upoznala sa drugim mužem, Hajnrihom Bliherom (Hans Blücher), i sa njim beži u Ameriku. U Americi aktivno pomaže jevrejsku zajednicu, piše članke u jevrejskim novinama, a 1950. dobija američko državljanstvo. Tada počinje njena karijera na univerzitetima Berkli i Priston. Bila je prva žena profesor na američkom univerzitetu.

Teško je na ovako malom prostoru izneti celokupnu filozofsku misao Hane Arent, te smo zato izdvojili samo neke karakteristične delove. Pre svega, od učenja Augustina preuzela i razvila

misao da je čovek stvoren da započne. Ljudi su bića početka. Svaki je čovek početak novoga, do tada nepostojećeg bića. No ljudi su istovremeno i osposobljeni da sami započnu, da započnu nešto novo. Čovek nije stvoren samo s jednom

upravljenošću prema smrti (Sokrat). I ljudi nisu samo smrtnici, kako su ih nazivali Grci, oni su i

rođenici (*Geburtliche*). Obilježeni su rođenjem (*Geburt*), početkom (*Anfang*), novim početkom (*Neubeginn*), sposobnošću novoga započinjanja (*Fähigkeit des Neubeginnens*). "Svrha stvaranja čoveka je omogućiti započinjanje". Čovek se razlikuje od drugih bića upravo po tome što njegov početak nije početak nekog novog organizma, nego početak svijesti, htenja, načina gledanja na svet, delovanja. S novim čovekom započinje novi svet. Ova je novost od presudne važnosti za politički život. Ljudi se ne rađaju kao kopije postojećih ljudi, nego kao novi pojedinci. Ni jedan od ljudi nije nikada jednak nekom drugom čoveku koji je jednom živeo ili živi ili će živeti.

"Prateći s akreditivima časopisa *The New Yorker* suđenje Adolfu Eichmannu 1961. godine, Hannah Arendt je skovala pojam *banalnost zla* koji je kasnije postao i podnaslov knjige o tom suđenju. Banalnost zla, veli Arendt, za nju nije najprije bila nikakva teza niti teoretska postavka, ali je slutila kako se našla pred nečim sasvim drukčijim od svega što je zapadnjačko mišljenje poznavalo o zlu. Djela su bila užasna, a počinitelj je bio sasvim običan i prosječan, nije nalikovao ni Jagu ni Macbethu. Nije na njemu bilo ničega što bi upućivalo na kruta ideološka stajališta ili na posebno zlu volju. Arendt otkriva kako se pokretačka snaga za zločine skrivala iza nesposobnosti ili odbijanja da se misli, potpunog nedostatka mišljenja (*thoughtless, Gedankenlosigkeit*). Ne iz gluposti, jer Eichmann nije bio glup, nego je Eichmannu nedostajala refleksija vlastitih djela. Njegov način mišljenja i govora naličio je uigranom kretanju među frazama, klišeima, gramofonskoj ploči. Arendt se tako našla pred nužnošću pitanja odakle dolazi učestvovanje u zlu ako nema znakova zle volje. Ili, kako misliti zlo ako zla volja nije nužni preduslov zlih djela? Ne postoje jamstva protiv zla. Ali ako ne zastanemo da mislimo, ako ne razvijemo sposobnost da mislimo sa stajališta nekog drugog, tada podleći zlu postaje odveć lako". (Mario Kopic)

Hana Arendt je po snazi svoje misli odskakala među filozofima prošlog veka. O svom zdravlju nije mnogo brinula. Iako je jedva izbegla koban srčani udar, nastavila je da puši. Svojoj prijateljici je govorila "da sigurno neće živeti zato da bi brinula o svom zdravlju".

Kada se Hana 1975. vraćala kući, nakon američkog Dana Zahvalnosti, spotakla se na rupu na trotoaru. Zakazala je pregled kod lekara, jer se prilikom pada povredila i osećala se loše. Ali, pošto je padala kiša, otkazala je pregled. Nekoliko dana kasnije, primila je kod kuće goste, svoje prijatelje, odjednom je počela da kašlje, pala je u

nesvest i umrla. Ana Harent je sahranjena pored svog drugog muža. Pod krošnjama drveta, ispred dva tamna spomenika, nalazi se kamena klupa, koju je Hana postavila, da bi mogla da sedi i mirno razmišlja kada dođe na groblje.

JOŠ JEDNO PRIZNANJE

ILANA ŠAFIR

UMETNIK ŠIROKOG DIJAPAZONA - MOZAIČAR, SLIKAR, KERAMIČAR...

Priredio Milan Fogel

Kao veoma mlada devojka, Ilana Šafir je pokazala svoj umetnički talenat. Još za vreme Drugog svetskog rata, kada je sa porodicom morala da pobegne iz Sarajeva, gde je rođena, i skloni se ispred fašističkog progona u Kulu, skrenula je pažnju na sebe i pejzaže koje je prenosila na platno. To je moglo da bude kobno za celu porodicu, jer su fašisti odmah videli da Ilanina porodica ne pripada starosedecima. Okupatori od stanovnika Kule nisu mogli da saznaju ništa. Niko od Kuljana sve vreme rata nije spomenuo reč Jevrejin, iako su tačno znali ko je potražio utočište u njihovom kraju.

Nakon rata, 1949. godine, Ilana je završila umetničke studije u Zagrebu i ubrzo se preselila u Izrael. Posle slikarskog umetničkog izraza oprobala se i u keramici i mozaiku. Kao mozaičar, možemo slobodno da kažemo, stekla je svetsku slavu.

Ilanin balkon sa mozaikom

Član je AIMC – International Association of Modern Mosaic Artists, Ravenna, Italija i udruženja SAMA – Society of American Mosaic Artists. Nedavno je Ilana dobila još jedno veliko priznanje. Po izboru američke publikacije Mosaic Art Now među više od 100 umetnika iz 19 zemalja Ilana je uvrščena među 8 najvećih mozaičara sveta. Tim povodom Ilanu je obišao gradonačelnik Aškelona, Beni Vaknin, koji joj je čestitao na

priznanju, istakavši da Ilana godinama doprinosi ugledu grada. I ove godine Ilana Šafir će gostovati u nekoliko zemalja gde će izlagati svoje radove, a održaće i predavanja u nekoliko umetničkih radionica u Americi.

KRAĐE UMETNIČKIH DELA

U Madridu je ukraden kamion pun vrednih umetničkih dela – pronađen je kod trgovca starim gvožđem

MOST - DEUTSCHE WELLE

Obično pišemo afirmativno o nekim značajnim ili manje poznatim umetnicima i njihovim izlozbama. Ovog puta ćemo se osvrnuti na jedan interesantan fenomen. Kažu da je nakon droge i trgovine ljudima najprofitabilnije baviti se prodajom i preprodajom ukradenih umetničkih dela. Prema procenama stručnjaka godišnji promet iznosi između 6 i 8 milijardi dolara. Ko su lopovi, a ko su kupci? Kupci su najčešće milioneri, koji ne znaju gde da plasiraju svoj kapital, pa ulažu u kradene umetničke predmete. Među njima ima i pasioniranih kolekcionara, koji na drugi način ne mogu da dođu do vrednih umetničkih dela, a kada dođu u njihov posed, onda ih skladište u svoje privatne trezore i više nisu dostupni javnosti – opšte dobro, od tada, služi samo za njihovo uživanje. Lopovi nekad rade po narudžbini, a nekad samo zato što su lopovi, pa će ukradeno prodati na crnom tržištu.

Objavljujemo, u skraćenom obliku, reportažu Deutsche Welle o jednoj neuspelejoj krađi, koja se dogodila krajem prošle godine.

Tri nedelje nakon spektakularne krađe u madridskom predgrađu Getafe pronađenu su 34 umetnička dela, čiju vrednost policija procenjuje na 3,5 miliona eura. Među njima se nalaze radovi poznatih umetnika, kao što su Pablo Pikaso, Antoni Tapies i drugi. Osim lakših oštećenja jednog od ukradenih dela, sva su u dobrom stanju. Jedan umetnički rad još uvek nedostaje. Lopovi do sada nisu uhvaćeni.

Kada je prijavljena krađa iz dvorišta jednog madridskog špeditera, specijalizovanog za prevoz umetničkih dela, odmah su alarmirane aukcijske kuće širom sveta. U kamionu, koji je ukraden zajedno sa umetničkim delima, nalazilo se 35 eksponata iz više španskih muzeja i galerija i jednog nemačkog muzeja. A kako su nađeni umetnički predmeti? Lopovi, po svemu sudeći, uopšte nisu znali ni gde su provalili, niti šta se nalazilo u kamionu. Kada su odvezli ukradeni kamion i pogledali šta se nalazi u prtljažniku, nisu

prepoznali da se radi o skulpturama nekih od najpoznatijih umetnika 20. veka. Videvši gomilu čudno savijenog gvožđa, odlučili su da plen prodaju obližnjem trgovcu starim gvožđem. Cena? Za jednu skulpturu baskijskog kipara Edurda Chillide, trgovac starim gvožđem platio je 30 eura! Srećom, trgovac starim gvožđem odmah je shvatio o čemu se radi i obavestio policiju. *Lopovi će verovatno biti uhvaćeni, jedino, nadajmo se, da u zatvoru neće učiti kako prepoznati umetnička dela, jer, kad odsluže kaznu, ko zna šta bi moglo da im padne na pamet.*

ZANIMLJIVOSTI IZ ZEMLJE I SVETA

ŠOLET, A U NOVOM SADU

www.joz.rs

Šolet je mrtav! Živeo Šolet! Ovako bi ukratko izgledao izveštaj sa dvanaestog po redu Šoleta. Razlika je jedino u tome što se Ruben penzionisao, a novo rukovodstvo Novosadske opštine, pod vođstvom predsednika Gorana Levija, odlučilo je da ove godine organizaciju poveri omladini. Prigodan program: muzika, ples, ručak, muzika, kolači, zaslužuju „Zlatnu medalju“. Istoimeni restoran primio je preko 300 gostiju iz okruženja.

Bili su tu pored domaćina, gosti iz Osijeka, Zagreba, Slovenije, Sarajeva i Mađarske, te gosti iz Zemuna, Niša, Beograda, Subotice, Pančeva i Zrenjanina, koji su na delu pokazali koliko im znači zajedništvo jevrejskih opština u Srbiji i regionu. Jedna od lepota Šoleta svakako je i prilika da se u zagrljaju nađu stari prijatelji. Fotoaparati su beležili te dirljive trenutke koji će mnogima hraniti dušu do sledećeg susreta.

AVI ALBAHARI

I NJEGOVA GITARA

Piše Miri Derman

Autor ovog članka i Lili Papo ispunile su obećanje i posle susreta u Haifi organizovale su "Jugoslovensko veče" u Jehudu. U gotovo prazničnom raspoloženju, pred sekularnu Novu godinu, okupili su se naši članovi i gosti da zapevaju sa Avijem Albaharijem uz pratnju njegove verne gitare.

Na stolovima su se našla tradicionalna jela iz bivše Jugoslavije, koja su uz pesmu budila sećanja na stari kraj.

Na rastanku su mnogi poželeli da se ponovo družimo, možda na nekom drugom mestu, da se sretnemo sa prijateljima, koje možda godinama nismo videli, ali i sa željom da nam se pridruže mlađe generacije, od kojih očekujemo da ne zaborave odakle im potiču roditelji, babe i dede, a ima i dosta onih koji su rođeni u bivšoj Jugoslaviji. U Izrael je većina stanovnika došla sa raznih strana sveta, druga, treća... generacija rođena je u Izraelu i ko zna još koliko će se roditi, ali je istina da mi nemamo nikakvog razloga da se stidimo zemlje našeg porekla.

Još zanimljivosti iz zemlje i sveta

NATANJAHU PONOVI ZAHTEV ZA POMILOVANJE ŠPIJUNA

JERUSALIM – Izraelski premijer Benjamin Natanjahu je zatražio od Baraka Obame pomilovanje izraelskog špijuna koji je u SAD osuđen na doživotnu robiju. Džonatan Polard je uhapšen 1985. godine i, pošto je priznao da je Izraelu dostavljao državne tajne, osuđen je na doživotnu kaznu zatvora. Javnost u Izraelu smatra da je kazna prestroga, pogotovo što je Polard priznao krivicu u momentu kada se pregovaralo o manjoj kazni u zamenu za priznanje.

Premijer Natanjahu je za vreme svog prvog mandata dodelio Polardu izraelsko državljanstvo i posetio ga u zatvoru u Severnoj Karolini.

SAUDIJCII "UHVATILI" IZRAELSKOG ŠPIJUNA

Maariv/Tel Aviv

Ptica grabljivica, koja je puštena sa teritorije Izraela da bi se utvrdilo kretanje ptica u raznim godišnjim dobima, sletela je u Saudijsku Arabiju. Ptica je uhvaćena na poljoprivrednom području sa odašiljačem za praćenje na nozi i oznakom "University Tel Aviv". Puštena ptica je deo višegodišnjeg projekta istraživanja migracije ptica, ali lokalni stanovnici i novinari su zaključili da se radi o "cionističkoj zaveri". Na mnogim sajtovima i forumima na arapskom jeziku je objavljeno da su "cionisti" obučili ptice za špijunažu.

Možda se ne bi bunili da smo im umesto ptice poslali "Zlatno tele"

OBOREN SVEMIRSKI BROD?

Izraelske vazduhoplovne snage oborile su neidentifikovani leteći objekat iznad nuklearnog postrojenja Dimona u pustinji Negev, saopštilo je izraelsko ministarstvo odbrane.

Objekat se pojavio u zoni zabranjenog leta, a moglo se raditi o običnom balonu, kažu u ministarstvu, koje još nije pronašlo ostatke oborenog objekta kako bi moglo tačno da se ustanovi o kom objektu je reč. Nepotvrđeni izveštaji u medijima kažu da je u pitanju bio objekat koji je leteo uz pomoć motora.

SOMALISKI ISLAMISTI ZABRANILI RUKOVANJE MUŠKARACA I ŽENA

AP – BETA

Islamski ekstremisti na jugu Somalije zabranili su ženama i muškarcima, koji nisu u nekoj vezi, da se rukuju, razgovaraju i hodaju zajedno. Oni koji prekrše ovo pravilo mogu biti uhapšeni, išibani, pa čak i pogubljeni.

Pobunjenička organizacija Al Šabab je na teritorijama pod svojom kontrolom već zabranila ženama da rade u javnosti. Lepši pol se našao pred užasavajućim izborom: da li da rizikuju pogubljenje zato što su na pijaci prodavale čaj ili povrće ili da kod kuće gledaju kako im deca gladuju.

GRČKA PODIŽE ZID DUŽ GRANICE SA TURSKOM

Iz strane štampe

Grčka planira da izgradi 12,5 kilometara dugu ogradu na granici sa Turskom, poput one koju su podigle SAD prema Meksiku, da bi sprečila ulazak ilegalnih imigranata iz Azije i Afrike koji sve češće koriste granicu između prefekture Evros na severu Grčke i Turske da bi ušli u zemlje Evropske unije. "Grčko društvo je dostiglo svoje granice kada je reč o prihvatanju ilegalnih imigranata. Grčka to više ne može da podnese", izjavio je Hristos Papucis, grčki ministar za zaštitu građana.

Agencija Ujedinjenih nacija za izbeglice (UNHCR – Ženeva) upozorila je da bi plan Grčke da podigne ogradu dužine 12,5 kilometara duž granice s Turskom mogao da zaustavi priliv imigranata koji beže od nasilja i traže azil. Ograda bi mogla da primora ilegalne migrante, među kojima ima ljudi kojima je potrebna međunarodna zaštita, da, uz pomoć trgovaca ljudima, pribegnu još opasnijim stazama za bekstvo, naveo je UNHCR.

Na zidu kojim su se Slovaci ogradili od Roma piše: IZVINITE

Agencija SITA - Blic

Na simbol segregacije slovačkih Roma, zid visok dva, a dug 110 metara u mestu Ostrovani na zapadu Slovačke, neko je tokom noći napisao veliko "IZVINITE". Zidovi niču po

Slovačkoj uprkos protestima NVO i kritika iz Evrope. Zid kojim seslovačka većina u mestu ogradila od lokalnih Roma i njihovog naselja opština je podgila 2009. godine. To nije jedini takav zid u Slovačkoj. Zidovi niču i dalje uprkos protestima nevladinih organizacija i kritika iz Evrope i sveta.

- Ni političari ni javnost u Slovačkoj nemaju običaj da osude izraze rasizma i uzmu u zaštitu Rome. Vredno je poštovanja da se našao neko ko oseća potrebu da se izvini Romima u Ostrovanima - kazao je o ovom napisu na zidu slovačkoj agenciji SITA jedan od romskih aktivista Laco Oravec.

Dok je za većinu nevladinih organizacija i romske aktiviste zid u Ostrovanima simbol segregacije Roma, nemoći lokalnih samouprava i tužna inspiracija i za druge opštine da se i one ograde od Roma zidovima, umesto da pomognu da se izvuku iz bede i nađu posao, vladin opunomoćenik za romsko pitanje Miroslav Polak taj zid brani. Polak je upozorio da svaki od nekoliko zidova kojim je pregrađen put Romima kroz naselja "bele" većine u Slovačkoj ima svoju različitu istoriju ali da ovaj u Ostrovanima samo štiti bašte od Roma.

DONACIJE

- 100 NIS - **Alkalaj David – Dido** za HOJ

- 50 NIS - **Alkalaj David – Dido** za Socijalnu komisiju

- 50 NIS – **Sida i Milan Špicer** za Most

- 1,000 NIS – **Šmuel i Miriam Aviezer** povodom pomena za brata i šogora **Joško Steinera** iz Zagreba

- 100 NIS – **Talma i Alex Ekstein** za HOJ

- 350 NIS - **Betty i Albert Kabiljo** prigodom godišnjice smrti roditelja **Helene i Jakova Kabiljo** iz Natanije

- 50 NIS – **Dunja Šprajc** za HOJ

- 50 – **Višnja Kern** za HOJ

- 50 NIS – **Engel Betty** za Socijalnu komisiju

- 350 NIS – **Marković Edna** za HOJ

- 50 Nis – **Modiano Zuzija** za HOJ

- 150 NIS - **Elizabeta i Moše Pinto** za MOST

Izrael je veoma pomno pratio razvoj situacije u Egiptu – Ivica Čerešnješ nam je prosledio sledeću poruku:

Dragi egipatski buntovnici, molimo vas da ne rušite piramide. Mi ih nećemo obnoviti. Hvala.

KNJIŽEVNI DODATAK

BROJ 3

PORTRET

DINA KATAN BENCION

PESNIK, PREVODILAC...

Piše Milan Fogel

Dina Katan je imala četiri godine kada je počeo Drugi svetski rat. U biografiji Dine Katan možemo pročitati da je njen otac, kao vojni zarobljenik, proveo sve vreme rata u nemačkom zarobljeništvu. Dina je ostala sa mamom i bakom, ali ne za dugo. Baka je oterana u Aušvicu, gde je stradala, a Dina je sa majkom pobjegla iz Sarajeva. Potucali su se uz obalu Jadranskog mora, dok ih italijanske okupacione snage nisu prebacile na ostrvo Rab. Kada je 1943. kapitulirala Italija, prebacile su se na kopno i pridružile partizanskim jedinicama.

Dina i njena majka našle su se u Rujevcu u partizanskoj školi za decu palih partizana. Sa njima su zajedno bile Dinina tetka sa njenom decom. Majka je kovala, a tetka šila. Tako je to bilo do jula 1944. kada su Englezi ponudili da se cela škola prebaci u Campo di Bari. Ponuda je prihvaćena, a Dinina majka je dobila posao u dečijoj bolnici. Jednom prilikom, kada se Dinina majka prevozila bolničkim džipom, na njih je naleteo kamion. Majka je preživela sudar, ali sa devet slomljenih rebara i oštećenom plućnom maramicom.

U to vreme već su emisari iz Palestine pozivali preživeli Jevreje da se presele u zemlju svojih predaka. Povređena majka je u tome videla najbolje rešenje za Dinu. Dina se 1945. godine našla u kibucu Merhavija.

Rat se završio i majka se vratila u Sarajevo. Iz zarobljeništva se vratio i Dinin otac, od koga do tada nisu imali nikakve vesti. Na molbu roditelja Dina je 1947. vraćena u Sarajevo. Dve godine kasnije Dina se sa roditeljima definitivno preselila u Izrael, gde je nastavila školovanje.

Na tel-avivskom univerzitetu Dina je diplomirala englesku i hebrejsku književnost i magistrirala na odseku istorije. Radila je kao prevodilac i urednik naučnih tekstova, predavala je na ulpanima za nove imigrante, a kasnije se opredelila za slobodnog književnog prevodioca, čime se i danas bavi.

Dina je bila dobar đak i u najranijoj mladosti počela je da piše pesme. Svoj najdublji pesnički izraz Dina Katan je ostvarila na hebrejskom jeziku. Naizgled nevažna činjenica, jer je i za očekivati da čovek piše na jeziku na kome najlakše, i najvernije, može da prenese osećanja i razmišljanja. Međutim, kao što se zna, hebrejski jezik je do stvaranja

moderne države Izrael spadao u grupu ugroženih jezika, kojima prethodi lingvistički genocid, onda možemo shvatiti značaj književnog stvaralaštva u svakodnevnoj upotrebi jezika. Manje je poznato da se na zemaljskoj kugli govori oko 6,000 jezika, a da samo 4% svih jezika na svetu, govori 6 milijardi svetske populacije. Kada se govori o ponovnom rađanju hebrejskog jezika mnogi lingvistički stručnjaci pojednostavljaju objašnjenje verskim i političkim faktorima. Istina je da je Tora sačuvala hebrejski jezik, ali to je bio sveti jezik koji se koristio u verske svrhe. Svaki jezik u upotrebi se svakodnevno obogaćuje novim rečima i kad je doneta politička odluka, znači i to je istina, da zvanični državni jezik bude hebrejski, to ne bi bilo moguće bez Eliezera Ben Jehude. On je udario temelje modernog hebrejskog jezika, koji je potom ušao u naše kuće, škole i postao živi jezik. Dina Katan je jedan od poslenika kulture, zahvaljujući čijem radu je hebrejski jezik postao deo naše svakodnevnice.

Jezik je sve vreme prisutan i u poeziji Dine Katan. U vreme kada je pisala svoje prve pesme, a i kasnije, jezik kao tema, jezik kao simbolika, prisutni su sve do danas. Posebno je značajno za jednog lingvističkog stručnjaka da se intenzivno bavi ovim problemima, jer tako dobijamo od Dine Katan vrhunske prevode. Pre nego što se pozabavimo Dininim prevodilačkim radom, pokušaću da odgovorim na pitanje otkud kod Dine toliko interesovanje za jezik. Možda ćemo naći odgovor ako se vratimo u Dinino detinjstvo i zapitamo šta se dešavalo u glavi male devojčice. U Sarajevu se pred rat govorio srpski jezik. U kući su stariji govorili nemački, a Nona Dona se često u svakodnevnom govoru koristila mudrostima na ladino jeziku, koji je podsećao ukućane na vreme kada su Jevreji prognani iz Španije i naselili se, u ono vreme, u turskim pokrajinama. Kao osmogodišnja devojčica u Merhaviji uči hebrejski. Verovatno se u tom momentu kod Dine probudio istraživački duh, koji se sa umetničkim, poetskim, talentom profilisao u vrhunskog prevodioca i pesnika.

Do sada su objavljene četiri knjige poezije Dine Katan: *Svitak na vetru* – 1985. *Reči koje plove* – 1989. *Vremena u nama* – 1993. i *Jezik* – 1998. U jugoslovenskim književnim časopisima objavljen je prevod više pesama Dine Katan. U prevodu Ženi Lebl, objavljen je na srpskom/hrvatskom jeziku izbor pesama iz knjige *Vremena u nama*. Iako je teško napraviti striktnu podelu Dininog poetskog stvaralaštva, Ženi Lebl je izborom pesama uspela da stvori jednu homogenu celinu u kojoj možemo videti književne puteve kojima se kreće Dina Katan.

Isto kao jezik, tako se i najtoplija osećanja prema porodici, pomešana sa filozofskim razmišljanjima o životu, prepliću kroz sveukupno Dinino poetsko stvaralaštvo. Životne radosti i nedaće jednako su prisutni u Dininim pesmama. Ponekad ne mogu da se otmem utisku da je Dina pisala za sebe, za svoju dušu, međutim, pesnik je uspeo samo onda kada je svoja opevana osećanja preneo u univerzalne sfere, koje postaju deo baštine sveta čitalaca, a Dina je u tome potpuno uspela.

Čitajući Dinine pesme upoznajemo i njoj drage prijatelje. Kada Dina u pesmama opeva prijateljstvo, ona ne krije osećanja, bez obzira da li piše o prijateljima sa kojima se druži ili onima kojih više nema. A mi, nemi svedoci njene radosti i bola, radujemo se zajedno sa njom, a i tugujemo kao da smo izgubili nekog veoma bliskog.

Jerusalim 2007. – S leva na desno: Filip David, Mia Rajner, Dina Katan Bencion, David Albahari, Ženi Lebl

Za plodan prevodilački rad Dina je 1994. godine dobila priznanje izraelskog Ministarstva za komunikacije i umetnost. Izraelska čitalačka publika, zahvaljujući Dininim prevodima, ima prilike da se upozna sa visokim književnim dometima sa prostora bivše Jugoslavije: Ivo Andrić – *Travnička hronika, Jevrejske priče*; Danilo Kiš – *Grobnica za Borisa Davidoviča, Enciklopedija mrtvih duša*; Milorad Pavić – *Hazarski rečnik* i mnogim drugim.

Zapažena je i Dinina knjiga *Prisustvo i nestajanje* – Jevreji i Jevrejstvo u bivšoj Jugoslaviji u ogledalu književnosti, objavljena 2002. godine. Kada govorimo o Dininom prevodilačkom radu, moramo spomenuti knjigu u kojoj se prepliće Dinin teorijsko – istorijski rad sa izborom tekstova objavljenih 2005. godine u knjizi *Srpska mitologija*. Iste godine objavljen je prevod i izbor pesama Ivana Lalića, *Mesta koje smo voleli*. Napravili bismo grešku ako ne bismo spomenuli i prevode romana Davida Albaharija, *Cink*, knjiga izašla iz štampe 2008. godine, *Muzej bezuslovne predaje*, Dubravke Ugrešić i *Gospođicu* Ive Andrića, objavljene 2009.

Dina je uspešno završila Rodne studije na Univerzitetu Bar Ilan i trenutno piše doktorat na temu stvaralaštva četiri jevrejske književnice iz bivše Jugoslavije, o doživljaju njihovog bitisanja kao

jevrejskih žena u doba mitova i ideoloških i državnih promena koje su dovele do gorkog građanskog rata u njihovim zemljama.

Priču o Dini Katan najbolje ćemo zaokružiti sa nekoliko njenih pesma u prevodu Ženi Lebl i izboru autora ovog priloga.

IGRAČKE DETINJSTVA

Duh je tvoj u mome, nona Dona,
pomalo Ka und Ko gospo
španske krvi
prosute po pepelu Aušvica.

Možda sam bila malo uzdržana, možda smetena,
te nismo popričale još jednom
od srca srcu. No, kako se govori
s prahom koji gori?

(Kakav je poslednjeg časa bol?
Kuda su te vodile misli, patnje glad i sve ostalo,
na kom si jeziku vratila svoju dušu
Stvoritelju ništavila?
Na nemačkom ili srpskom,
a možda, kerida mia,
španske romanse rečima?
Po svoj prilici ti je vreme
isteklo u *Šema Jisrael!*)

Fotografije neke,
Uspomene na slatko šuštanje
ogromnih "kesica" slatkiša,
na Tu-bišvat, praznik mladih biljaka,
prestrašen pogled sa zadnje slike
(godine četrdeset prve),
i mali ključ od ormana s lutkama, koji si običavala
da sakriješ od mene kad ne bih sredila
kutić svojih igračaka po shvatanju tvoga sveta.

Tvoje su mi ime kasnije pominjali, oprezni,
s bolom i poštovanjem.
Živela si život neki čudan u meni, bako moja,
ponekad sam očekivala dolazak tvoj,
bila si mi dimni stub moj,
a ja tvoj Honi-čudotvorac što krugove oko sebe
crta.

ČUDNO STANJE

Izopštena iz ničega,
a ne zna čega.
Progšana
nije jasno kuda.
Trudi se da objasni,
a reči ne dolaze,
da se približi, a udaljuje se,
da pojednostavi, a zapliće se.
Žudi da se pripoji, a raspada se,
trudi se da plete, a nađe da se para.
Sada shvata: nužan je nadzor
nad stanjem različitosti.

Treba upraviti pogled, oči u oči
sa čudnim stanjem.
To je ono što je u našoj moći.

KAMENI SPOMENIK SEĆANJA NA DETINJSTVO

***A ko se seća svog detinjstva više od
ostalih, on pobeđuje, ako uopšte
pobednika ima.***

Jehuda Amihaj

Čak i ako srce moje ne pripada tebi
i teška si mi kao vreća uglja,
treba da te upoznam, devojčice,
ostavljena da luta preplašena,
sama po stazama šuma dalekih.
Dugokose vile pružile su ti na tren ruku,
a i živi ljudi, drugačije, ruke svoje.
Ima ih koji izađu iz šume,
ali šuma ostaje u njima, uzgojila senke
visokih stabala.

Ti u sebi nosiš uspomene detinjstva
slabašne, kao gladan koji nosi svoj mršavi
obrok.
(Šta li je tamo iza bedema? Možda kupine,
a možda zrnca maline?)
Za zaboravljene stvari sada mesta nema.
Izgon i glad, lutanja i rastanci u dane detinjstva,
stvari koje poražavaju
i vremenom se u nešto drugo prerađavaju.

STARI SUSED

Stari sused
u njegovoj bašti ruža.
mala kuća, druga žena, bolesna, gunđalica
i uspomene.
Imao je sina, bilo je prvih radosti
i bilo je predvorja smrti.
A sada
kuća mala, kako rekoh, i drvo oraha granato
uzdiže se,
i mango i avokado i breskve,
pa čak i stabljike kafe.
Ali astma teška, teško je disati na ovom svetu.
"Kad ostarimo", govorio je, "već baš ništa ne
vredi".

Stari sused
jednom dnevno, jednom dvodnevno,
već prema snazi i drugim okolnostima
obrađuje svoju baštu,
malo okopava, malo čupa korov ili šuštavo lišće
manga
gura na gomilu, pali šibicu
i spaljuje.

Životna raskršća

NIKAD NIJE KASNO

Kratak esej Avrahama Atijasa

Ubeđen sam da su brojni oni koji, kao i ja, poznaju neku blisku osobu u pedesetim ili šezdesetim godinama života (možda i nešto stariju), kojoj je bračni partner napustio ovaj svet. Ovo me navodi da razmišljam o ljudima, muškarcima ili ženama, koji se zbog trajnog, često iznenadnog gubitka supružnika, nađu usamljeni, dezorijentisani, ponekad veoma utučeni. Nakon dvadeset ili trideset godina najčešće skladnog i srećnog braka, ova vrsta šoka zaista snažno protrese životnog partnera. Potrebno je da prođe duže vremena, ponekad i više godina da se udovac ili udovica "vrati" u stvarnost, da shvati i prihvati da ne preostaje ništa drugo, nego da započne jedan novi život, bio on samački ili možda s nekim drugačijim životnim rešenjem kao, na primer, da zasnuje novu bračnu zajednicu. Poznato je da u nekim zaostalijim i veoma patrijahalnim sredinama porodice preminule osobe ne gledaju blagonaklono na moguće namere preostalog bračnog partnera da zasnuje novu bračnu vezu. U Evropi ova psihologija je još uvek prisutna u nekim zabačenim delovima Balkana, ali je mnogo više zastupljena u nekim azijskim zemljama (na primer, Indiji).

U mnogim razvijenim i prosvetljenim sredinama, posebno u zapadnom svetu, prevladava drugačiji pogled na taj fenomen, jer se poštuje i neguje individualizam u donošenju odluka u svim oblastima života. Tamo se ostavlja preživlom bračnom partneru da sam, po ličnom nahođenju, odlučuje o svom daljem toku života. Kod Jevreja, shodno odredbama iz Mojsijevog petoknjižja – Tore, muškarac nema zabrane u tom pogledu. Kada je u pitanju udovica, o njoj i o njenoj maloletnoj deci brigu bi trebalo da preuzme najstariji brat umrlog supružnika, ali joj se ne brani eventualno nova udaja.

Da li i s kojim ciljem ulaziti u jedan novi brak? Postoji više odgovora na to pitanje, a motivi za takav potez zavise od osobe do osobe. Usamljenost, nesnalaženje, i nesigurnost u ulozi samca, buđenje novih ljubavno – sentimentalnih osećanja prema drugoj osobi, možda ekonomsko – finansijski motivi ili nešto slično?! Ponekad se radi o kombinaciji svih ili samo nekih od nabrojanih elemenata. Ako budući partneri imaju slične motive i namere, uz dovoljno dobre volje i spremnosti da "previde" izvesne, mada moguće nebitne slabosti i sklonosti druge strane, širom se otvara put ka novom, uspešnom braku i duhovnom i fizičkom zadovoljstvu novih supružnika. Međutim, mora se priznati da taj sklad nije jednostavno postići kod "kandidata" u godinama koje vode ili su ih već dovele u mirovinu. Jer, zaista je teško odreći se ili potisnuti u zaborav mnoštvo svojih navika i malih

hirova koji su možda odgovarali prethodnom partneru, ali novom nisu uvek po volji. Mora da postoji i obostrana spremnost da se ne insistira na nečemu što ne odgovara drugoj strani. Ako se odnosi mogu uskladiti sa navedenim osnovama, nema osnova (sem ozbiljnih zdravstvenih) da i ova bračna zajednica ne postane srećna i dugovečna.

Sasvim je drugo pitanje kako postići takav uspešan brak, ali pre svega kako pronaći pravu, odgovarajuću osobu drugog pola. Za to ne postoje nikakvi recepti i sve zavisi od svakog pojedinca (udovice ili udovca) koji bi želeo da krene tim putem. U svakom slučaju, sada više nisu najbitniji motivi iz vremena prvih ozbiljnih ljubavi, iz doba mladosti kao, na primer, lepota i fizička privlačnost, seks, potom želja da se zasnue porodica da bi se što pre stvorilo potomstvo ili ponekad iz razloga ekonomske sigurnosti jednog ili oba partnera. U kasno-srednjim, dakle zrelim godinama, na pragu starosti, preovlađuju drugi kvalitativni motivi. Relativno podnošljivo zdravstveno stanje partnera može takođe da bude jedan od tih faktora, ali ne i najznačajniji. Isključivo kalkulantsko-profiterski motivi jedne ili druge strane (novac, imovina i sl.) ne obećavaju opstanak buduće bračne zajednice. Kod religioznih porodica mogao bi se još dodati i značaj pripadanja i stepen praktikovanja iste vere i tradicije, što podrazumeva i pripadanje istoj etničkoj grupi.

I kada kod partnera bude sve lepo "naštmano" na opisani način, onda lepa priča o novom skladnom braku, punom međusobnog poštovanja i razumevanja, može da započne. Uz dodatak ljubavi koja može (a ne mora) da podrazumeva i seks, zajednički život postaje još puniji i zadovoljniji. To znači da su se novi bračni partneri opredelili za sadržajniji i srećniji život udvoje sve dok on bude potrajao, a ne za usamljenost i životnu prazninu. Za Jevreje, shodno zakonima Tore, za ispunjavanje nekih božjih zapovesti (micvot), čovek se nagrađuje produžavanjem života, ali to ne isključuje i religiozno – psihološku pripremu vernika za odlazak na "onaj" svet.

Nakon svega opisanog, moj krajnji zaključak bi, ustvari, mogao da bude i vrsta preporuke za one koji u zrelosti, poodmaklom životnom dobu ostanu bez svog bračnog saputnika: Pre ili kasnije (bolje pre, nego kasnije!) treba da nastoje obnoviti bračnu vezu, ali, svakako, ne po svaku cenu i samo forme radi, već prema nekim od navedenih ili sličnih kriterijuma koji mogu da zadovolje i usreće oba partnera u novoj bračnoj zajednici. Da za takvo opredeljenje nikad nije kasno, u 2009. godini

najbolji primer su pružile dve beogradske jevrejske osobe – udovci kada su sklopili novi brak. On je napunio devedeset godina, a "mlada" je bila u krepkim penzionerskim godinama. Zato zaslužuju da im se poruči: Mazal Tov i kol ha-kavod!

BRANA PROTIV ZABORAVA

Deo iz pesme Nisima Mandela

Starost, nije radost, poslovice kaže,
Ove reči braćo sad za nas ne važe,
Ko se s tim ne miri, samo sebe laže.
Nekoliko primera, ko se sa mnom slaže?

Da l' radosti ima, priznaj nama svima,
Kad se srce stegne, kad ga vata zima,
Kad se seti dana, što su prošli davno,
Mladosti, detinjstva, staro vreme slavno.

Ono što ostalo, jedino nam važi,
Uživajmo dalje sve životne draži,
Dobro, sad su doze malo umerene,
Znam, kod vas ni slično, to se tiče mene.

Al' duh osta isti, duša osta mlada,
K'o onda odavno, al' ista k'o sada.
Ne damo se braćo, mi smo druga sorta,
Slaviće se zajedno, od sto sveća torta.

In memoriam

Dr ZDENKO DIZDAR

U Aškelonu je krajem decembra meseca 2010. preminuo dr Zdenko Dizdar (99), dugogodišnji saradnik Instituta za nuklearne nauke "Vinča", koji je odlukom vlade FNRJ osnovan 1948. godine u neposrednoj blizini Beograda. Pored toga što se bavio naučnim radom Zdenko je objavio knjigu o nobelovcima – naučnicima od 1901. do 1990. godine. Zdenko je bio i pasionirani filatelista i zajedno sa sinom je u bivšoj Jugoslaviji izradio idejno rešenje za prvu seriju maraka o nobelovcima. Njegovi naučni radovi objavljeni su na više jezika širom sveta.

F.M.